

**R.P.Fr. Lvdovici Granatensis Ordinis S. Dominici SS.
Theologiæ Professoris Opera**

In tres tomos distributa

Opvscvla Spiritvalia Continens, in quibus peccatores à semita vitiorum &
perditionis, ad regiam virtutum, perfectionis, ac salutis æternæ viam,
perducuntur

Luis <de Granada>

Coloniae Agrippinae, 1626

Liber Qvartvs. In quo continentur duæ Regulæ ad bene viuendum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79597](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-79597)

Esa. 46.

Genes. 32.

nobiscum Domine, tu, qui es lux mundi, in qua singula qualia qualia sunt videntur, & cuiusque rei natura cognoscitur: ne forte imitemur illos, qui malum dicunt bonum, & bonum malum: ponentes dulce in amarum, & amarum in dulce. Magna mihi profecta felicitas accidit hodie, qui te summum bonum in hospitium animæ meæ excepisti, & in cubile cordis mei introduxi: nunc enim optima mihi est occasio tecum secretè de rebus salutis meæ agere, audire tua consilia, & tua sequi decreta. Sed non immerito turpissima notabor ignominia, si tantam commoditatem frustra mihi excidere patiar, aut intercipi. Non te relinquam Domine, tecum ego tota nocte luctabor, nec dimittam te, nisi benedixeris mihi. Muta Domine nomen meum, & da mihi nomen nouum,

id est, spiritum nostrum, cor & modum viuendi nostrum: tange nerum femoris mei, & obstupescat pes vnuis, altero incolumi & integro permanente. Claudicet in me amor huius mundi, sano autem & integro pede stet amor tuus, ut extinxet & interficiat in me omnibus alijs amoribus, & desiderijs; te solum diligam, te solum desiderem, te solum cogitem, ut te solo permaneam, & in te solo habitem; tibi soli viuam, in te omnis voluntas & cogitatio mea firmetur, ad te in omni tribulatione mea confugiam, a te omne solatium & auxilium accipiam; & denique tu Domine totus sis meis, & ego totus sim tuis: Qui viuis & regnas per omnia secula seculorum. Amen.

FINIS LIBRI TERTII.

MEMORIALIS VITÆ CHRI- STIANÆ,

R. P. F. LUDOVICI GRA-
NATENSIS:

LIBER QVARTVS.

IN QVO CONTINENTVR DVÆ PRA-
cipuæ Regulæ ad bene viuendum.

PROLOGVS.

Dicitur quod homo ex toto corde ad Deum conuersus est, animamque suam beneficio horum duorum Sacramentorum, de quibus iam diximus, purgavit: necesse est ut statim omnem solicitudinem, omnemque diligentiam eō convertat, ut vitam suam emendet, ordinemque bene viuendi sibi præscribat, de quo modo in sequentibus Regulis tractabimus.

Quoniam vero sicut natura in suis operationibus à minoribus ad maiora procedit, hoc est, à minus perfectis ad magis perfecta: ita etiam communiter & gratia procedit: quapropter & nos eundem modum procedendi in hac doctrina seruare volentes, decreuimus hic duas Regulas seu modos viuendi præscribere: unam pro illis, qui iam primum Deo seruire incipiunt, & ad salutem eternam aspirant: diuam pro illis, qui ad maiora contendunt, & viuari cupiunt, ut de die in diem ruerius in via virtutis progrederiantur.

Pro manifestiore huius cognitione sciendum est, quod viuere bene viuendi doctrina diuiditur à Prophetica Regio in duas partes principales; quarum una est, Declinare à malo: Facere bonum, altera: hoc est, vnuia in expellendis & extirpandis ab anima cunctis vitijs: & altera in plantando, & animam omnibus virtutibus exornando. Hoc est evidenter, perfelix & summae diuinitati quæ dari potest in hac materia. Hanc enim diuina partem obseruanta homo eō venit, ut renouetur, cum sit noua creatura, destruendo priori parte imaginem terreni, veterique Ada, & reformato posteriori illam novui, hoc est, Salvatoris nostri Iesu Christi. Fit etiam eodem modo homo supernaturalem & diuinum: Cum enim homo creatus sit ad finem supernaturalem & diuinum, qualis est videre Deum in ipsa eius gloria, & pulchritudine: etiam vita, quæ disponit ad huiusmodi finem, debet esse supernaturalis & diuina: cum secundum regulam Philosophorum, finis & media eiusdem sint ordinis & proportionis.

Psal. 32.

Arist. 2.
Physic. 23.

Cum

Cum itaque in exercitio & praxi vita, doctrinaque spiritualis hæc duo semper coniuncta sint, non enim possunt separari vita sine virtutum auxilio) nos etiam de virtute tractabimus: vnum tamen ab altero pro maiori distinctione quantum fieri potest separantes.

Admonendum etiam hoc loco est. Lectio, inter illa quæ tam in hac regula, quam in alijs similibus doctrinis occurunt, quædam esse præcepti, quædam consilia seu perfectionis: præcepti sunt ea, que mandat Deus, & sancta ius Ecclesia: consilia vero ea, que in sacra & diuina Scriptura sanguinam salutaria consilia prescribuntur, aut proponuntur: que conducunt ad exactiorem præceptorum obseruantiam, maiorisque gratiae adiunctionem. Hoc autem valde necessarium est, ut premitatur: tum ut homo sciatur quid sit necessarium, quid voluntatis: tum etiam ut intelligat quomodo ad singula est obligatus, atque ut plus diligentie ponat in his que sunt necessariis, quam in iis, que sunt voluntatis: neque ut vnum propter aliud prætermittat, sicut nonnulli faciunt, qui mibi graviter errare videntur. Ideoque in principio huius regula statim paucis verbis dicimus, ad quid obligati sumus: inde multa alia subiiciemus, que ad obseruantiam illius prosunt, & ad maiorem perfectionem acquirendam conducunt. Quamvis enim sufficit ad salutem præceptorum obseruatio: quia tamen homini in via Domini nequaquam illa satis esse debet, ideo multa alia subiectemus illis prioribus necessariis: in gratiam eorum, qui iuuari, & in omni virtute semper crescere cupiunt.

REGVLA PRIMA.

PRO TYRONIBVS, QVI INCIPIVNT DEO IAM PRIMVM seruire, & cupiunt saluari.

DE VICTORIA CONTRA PECCATA, ET DE RE-medijs corundem.

C A P V T I.

QVI verè & ex toto corde Deo seruire cupit, animamque suam saluare, is sciat oportet, sumiam huius negotij tam ardui (in cuitis comparatione omnia negotia reliqua, sunt licet de vniuersi orbis terrarum imperio, qualis nulla sunt) in uno solo essentialiter consistere; ut nimis quis habeat in animo firmum & immutabile propositum, nolle pro quaunque re mundi, non propter divitias, non propter honores, non propter ipsam vitam, aut aliam rem similem, vel vnum peccatum mortale omittere. Ut quemadmodum honesta matrona, & fidelis Centurio vel miles certò sibi statuerunt, malle potius mori, quam tradere suum Regem, illa suum maritum; non aliter bonus Christianus firmiter secum statuere debeat, nolle vnuquam suum Dominum & Deum prodere: tunc autem prodit homo Deum, cum peccatum mortale committit. Ratio est, quia teste Paulo, *Finis præcepti Charitas est*: cui nihil tam ex diametro repugnat, quam peccatum mortale. Igitur qui mortaliter non peccat, is legem charitatis essentialiter implet.

Probatur idem responsio, quod Salvator reddit iuueni fiscitantes, quid faceret ut vitam æternam possideret? cui respodit Christus, Mandata Dei seruaret; ostendens viam & medium ad æternam vitam perueniendi, esse mandatorum diuinorum obseruantiam. Porro & hoc manifestum est, neminem, qui seruat mandata, peccatum mortale committere: non est enim peccatum hoc aliud, quam mandatorum Dei prævaricatio. Ex quo infertur, in eo solo essentialiter (ut diximus) consistere diuinæ legis obseruantiam, hominisque salutem, ut firmum teneat propositum, nunquam peccatum aliquod committendi, quod consistit in transgressione alicuius decem præceptorum Dei; aut eorum, quæ ab Ecclesia (qua eius locum tenet) præscripta sunt, quorum communiter quinque numerantur. Dicimus autem hoc, ut Christianus sciat septem illa, quæ mortalia peccata vulgo dicuntur, non semper esse mortalia, nisi habeant adjunctionem prævaricationem alicuius supradictorum mandatorum: ut exempli gratia, si

Granat. Opus spiritual.

peccatum quando moria-
tali.

Gula tanta sit, ut violenter ieiunium Ecclesia, & homo teneatur illud obseruare: cum Acedia tanta sit, ut propter somnum omittat audire sacrum, quo tempore ad id obligatus est: & Ira tanta, ut in verba iniuria, aut proximo damno prorumpat: & sic similiter de alijs.

Hæc itaque summa est eorum, quæ facere debet Christianus: & hoc ad salutem sufficit. Sed ut id bene, & integrè seruetur, multæ sunt difficultates, propter laqueorum multitudinem, & periculorum magnitudinem, quæ sunt in hoc mundo; propter rebellionem quoque carnis, & continuas tentationes inimici. Opus est igitur homini subdicio multarum aliarum virtutum, magna que diligentia, ut perue-
niat ad id, in quo consistit clavis totius negotij. De illis autem nunc agere proposuimus, demonstrando
ut illa. *Multi ad seruandum bonum propositum conducunt.*

Inter omnia, quæ bonum propositum stabilunt, est consideratio turpitudinis & malitiae, quæ est in peccato mortali: cum id committatur in Dominum, à quo tam magna atque inestimabilia beneficia receperimus, & cui tot titulus & nominibus sumus obligati. Est enim Rex & Dominus omnium rerum creatarum, principium & finis omnium, largitor vniuersalis omnium bonorum, pelagus omnium perfectionum; Creator, Conseruator, Redemptor, Sanctificator & Glorificator generis humani. Ob quæ beneficia cum alijs infinitis, illius ministerio, cultique nos cum omnibus nostris tenemur obstricti. Qui autem vel vnum peccatum mortale committit, infidelis est, & vinculum obligationis frangit. Ex quibus Gulielmus Parisiensis concludit, in vno peccato mortali quodammodo spiritualiter omnes turpitudines, omnium mundi peccatorum inueniri. Est ita peccatum est, ut ille ait, peccatum spiritualis proditio: deficit enim homo per illud a proprio suo Rego & Imperatore, traditique claves fidelitatis promisse (hoc est, animam suam) hosti, eiisque fidelicius cliens constituitur. Est itidem sacrilegium: quia peccando contaminatur, & prophanatur viuum templum sacrilegium. Peccatum est, quod Deo erat consecratum. Est & Apostolus Apofatia: recedit enim homo per peccatum à Deo, Est & adul-

terium.
Est & furia

& transit ad iniurium eius Diabolum. Est spirituale adulterium: anima enim Deo despontata, per peccatum datam Creatori fidem violat, & cum creaturis fornicatur, quas inordinato amore diligit. Est spirituale furtum: cum enim tot nominibus, ut diximus, homo Deo debeatur, cum subtrahit se diuino cultui, & seruit creaturis, quod Dei erat furatur, & dat alteri. Denique cum in uno solo Deo inueniantur omnia nomina, & honorum tituli, qui in omnibus aliis cuiuscunque conditionis creaturis sparsim inueniuntur, idque infinitis modis praestantibus, liquet manifeste, solam Dei offendam omnes huius mundi offendas, eadem cum eminentia continere. Quare magna cum ratione sanctus quidam Doctor contra peccatum exclamat: O malum incognitum, o irreuerentia Dei, o eius maiestatis contemptus, eius magnitudinis respectio, virtutis mōris, gratia gladius, summi boni priuatio, aeterni felicitatis amīsio, intellectus tenebra, voluntatis praevaricatio, Damōniorum venenum, inferni vinculum, mundi ruina, via perditionis, mors eorum qui peccat, semen Diaboli, porta barathri infernalis, hominum amentia, rete illorum qui tentantur, animarum pestilentia, malorum spirituum imitatio, obscuritas horribilis, fœtor intolerabilis, summa turpitude, extrema vilitas, bestia ferocissima, damnum incomparabile, vniuersalis denique causa malorum omnium.

Hæc consideratio est vna ex primarijs, quæ possunt hominem ad odium internum horroremque peccati permouere, cui etiam proposito poterunt deferire ea, quæ supra in materia de Penitentia, libro secundo posuimus: vt fuit, quanta per peccatum amittimus; quæm grauiter peccatum odit Deus magna iniuria, qua Deus per peccatum afficitur: cū reliquis omnibus, quæ isto loco tradidimus, vt hominē ad dolorem & detestationem peccati adduceremus: omnia illa non minus huic loco, quæm illi conueniunt: sed quia illic à nobis exposita sunt, non est necesse hic ea repetere.

II.
Peccandi o-
casiones seu
diosè uttan-
das esse.

Secundum, quod ad hunc effectum promouendum facit, est, vt homo pridenter fugiat peccatorum occasiones, quales sunt suspecta loca, pericula, & contumescences, multiloquia, liberiores ioci, ludi in honesti, obtutus defixi, nimia cum hominibus familiaritas, maximè feminarum, quantumvis sine honestissimæ. Nam si homo per peccatum adeo debilitatus sit, vt à bono sponte cadat, & peccet, licet exterius ab altero ad peccandum non prouocetur: quid fieri, si etiam reste occasione trahatur, dum obiecti prætentia, & peccandi opportunitate inuitatur, cum verissimum sit, quod dicitur, in thesauro aperito etiam peccare iustum?

2. Reg. 11.

Debet igitur verus seruus Dei semper & vbiique totis viribus contendere, vt omnes harum occasioneum species fugiat, id certò sibi persuadens, hominem (regulariter loquendo) tam diu esse bonum, quæm diu fugit mali occasionem. Memento. Datidem fuisse sanctissimum, vno tamen mulieris intuitu, vna peccandi occasione in tantum precipitum esse delatum, vt eius recordatione tota vita lachrymatus sit. Memento illius filii Salomonis, qui cum sapientissimus esset omnium mortalium, & à Deo tā tenere adamaretur, vt Dilectus Domini sit appellatus: familiaritate feminarum seductus est. Non obstante namque præcepto Domini, que prohibi- tū erat Iudeis, ne vxores acciperent filias alienigenarum, ne forte ab ijs corrumpentur, & Deos alienos adorarent: ille s' longè ab hoc periculo remotum exsistimans, multas alienigenas sibi desponsavit, quarum persuasione ad idola perductus est. Deos alienos adoravit; ijsque magnifica tempa extixit: ob quod peccatum non ipse tantum; sed to-

Eccl. 13.

Exod. 34.

3. Reg. 11.

tum illius petiit regnum. Si tantum valuerit occasio in duobus illis Regibus, uno sanctissimo, altero sapientissimo, quis securum se esse arbitrabitur, qui non fugit occasione?

Fuge igitur, mi frater, peccandi occasions, non minus quam ipsa peccata. Quod si desiderium & appetitus occasione alicuius animum tuum titillat, responde illi, & dic: Si non potes nunc resistere & superare occasione appetitum, quomodo poteris vincere periculum, quod ex illa orietur, si etiam armatur & robustius fiat occasione accessione? Animaduerte præterea, quod periculo se exponere absq; necessitate non sit aliud, quam Deum tentare, nec diuino dignum auxilio hunc, qui non facit, quantum in se est, vt illud mereatur.

Inter omnes autem occasionum species, vna est visitatissima, societas nimirtum vel conuersatio malorum: mundus enim hic hominibus perueris adeo plenus est, vt ad singulos lapidum iactus huiusmodi commercia reperiantur. Talia verò consortia fugiat, qui desiderat non peccare: illa enim est contagiosissima omnium quæ reperiuntur pestilenta: non sicut nocet canis in rabiem actus, nec venenosa viperæ quām mala societas: certum enim est, quod (sic dicit Apostolus) *Corrumptunt bonos mores colloquia i. Cor. 15, prava*. Exaret in corde suo seruus Domini verba Salomonis: *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: Pro. 14, Amicus stolidorum similius efficietur. Et illud Ecclesiastici: Qui tergerit picem, inquinabitur ab ea: & qui co. Eccl. 5, municauerit superbo induit superbum*. Hæc diligentia propria est parentum, & præceptorum: horum enim officium est, vt aduigilent, ne discipuli sui malorum contubernio corrumpantur: illorum, ne filii à consortio malorum seducantur, & ne vtrique vno die plus in disciplina morum per sociorum corruptelam deficiant, quam anno integro suo studio proficiant.

Tertium, quod ad hoc conducit, est, vt statim, cum tentationes ingruunt, & iam sentiuntur, in ipsis initijs repellantur, & opprimatur scintilla malarum cogitationum, priusquam cor accendat: tunc enim cum vtilitate & merito tentationes suffocantur, minimoque labore & molestia. Quod si homo tardior sit in hoc opere, moramque in temptationibus concedat, iam tentationes intalescent, crescit labor, & vitoria subinde frustratur: atque in eo iam nouum peccatum committitur, quod vt minimum semper est veniale, non raro etiam mortale. Vides nullo negotio flammatum extingui, cum primum nascitur, & plantam facile extrahit vel euelli, quia non ita pridem est plantata: vbi verò longiore mora flamma vires acquisierit, & plantæ tam radices obfirmata fuerint, iam illa difficultate extinguitur, & hac vix maximo cum conamine extrahitur. Facile defendi potest ciuitas, antequam hostes eam ingressi sunt: qui vbi introierunt, & in ea sedem suam firmarunt, inde non nisi cum maxima difficultate possunt expelli. Saxonum quoque (vt Philosophus quidam ait) cum in montis vertice iaceret, potest ibidem faciliter negotio detineri, ne cadat, vbi autem cadere iam ceperit, & in motu est, vix magnis viribus a casu remoratur. Ad eundem modum facilissimo negotio malæ cogitationes vincuntur, si in initio cum summa diligentia & celeritate ijs resistamus, antequam radices agant, & in cordo nostro possessionem capiant.

Modus autem conuenientissimus ijs resistendi est, statim ante oculos animæ statuere figuram Christi crucifixi, cum ijs doloribus & penit, quas ipse in cruce pertulit: omnes sanguinis ritus, plagas, & vulnera omnia, quæ in eo fuerunt animo versare, & cogitare omnia hæc Christum passum, vt peccatum defuisse.

destrueret: denique toto ad illum corde conuerso dicere: Domine mi, tunc hic pendes in tanti poenitentiis & doloribus, ut me a peccatis liberem, & ego iterum te aulim offendere? Ah mi Domine, ne patiaris hoc orum per infinitam tuam misericordiam, & per pre-tiosissimum illum pro me sparsum sanguinem: da mihi auxilium, & ne derelinquas me: hostes potentiissimi in me inernem & debilem inunt, nec est ailius qui pugnet pro me, nisi tu Deus meus.

Proderit etiam nonnunquam, cum homo solus est, si se munierit signo Crucis, eoque cor suum insignerit, ut signo illo motuque exteriori facilius re-pellat cogitationem interiorum.

Scribit S. Bernardus de sanctimoniali quadam sui temporis, quae id frequenter faciebat, quod postquam sepulta, & post aliquot annos eius sepulchrum apertum fuisse, visus est digitus ille, quo cum Crucis signum cordi imprimere solebat, integer & incorruptus, toto reliquo corpore absimpto. Scribit & alius quispia Doctor, in urbe Argentineni mortuum Priors quendam Ordinis Dominicani, qui idem pro more habebat. Eius sepulchrum cum post aliquot annos aperitur, inuenta est in osse pectoris, quod cordi superincumbit, forma Crucis quasi sculpta, cuius pes erat acutus, & alia tria brachia, quasi in lilia tria candida definebant: quo miraculo Deus significare voluit, puritatem, munditiam, & castitatem sancte illius anima, virtute memorie, & signo sancte Crucis, quo ille multoties peccatum solebat munire, ut tentationes Daemonis abigeret, conseruatam esse. Idem Doctor qui conscribit hoc miraculum, afferit, se tanta rei nouitate excitum, 40. milliarium iter arripuisse, ut signum hoc videret, & se vidisse suis oculis affirmat. Quia vero Dominus his duobus miraculis voluit significare, quoniam opere honoret eos, qui honorant suam Crucem: nos omnes idem facere merito debemus, ut fauorem illius hoc modo nobis comparemuis.

Quarto bonum propositum renouatur, si homo quotidie, priusquam somno sedat, conscientiam sua diligenter scrutinio discutiat, videatque quid opere, verbo, cogitatione, vel alio quoque modo peccauit. Particulariter autem videat, quibus in rebus lingua lapsus est, an mentitus sit, an creaturas Dei Daemonio deuouerit, an blasphemias, diras, calumnias, vel detractiones locutus fuerit: an in honesta vel aculeata verba protulerit, & similia. Quantum ad cogitationes, perpendat quia cum diligenter malis cogitationibus restitit, an in iis aliquandiu commoratus sit, an iis se oblectauerit, an vti fieri debet in ita scintillarum ignis infernalis eas a se re-icerit. Consideret an officio suo satisficerit, an penitentiam suum accurauerit, an quae domus, quae familia sunt, recte & debitè perficerit, &c.

Probatur hoc confitum a multis Sanctis, atque inter alios ab Emisseno Eusebio, in quadam homilia his verbis: Ideo ipsi nos in seculis castigemus: quotidie ipsi nobiscum rationem de quotidiana conuersione faciamus. Alloquitur se in secrete cordis vanaque anima, & dicat: Videamus si hunc diem sine peccato, sine iniuria, sine obtricatione ac murmuratione transge. Videamus si hodie aliquid quod ad profectum meum, quod ad edificationem aliorum pertineret, operatus sum. Puto quod hodie illum incipientem destruxi, hodie seniori meo inobediens fui, mentitus sum, peccauerui, ira vel gula visus sum, plus hodie risi, plus cibo & potui, plus otio ac somno, quam decebat, indulsi: minus legi, minus orationis, quam debui. Quis mihi reddet hunc diem, quem fabulus in vanis perdidit? Aesic fratres de omnibus negligentibus nostris compungamur in cubilibus, id est, in cordibus nostris. Hac ille.

Granat. Opus spiritual.

Neque hoc examine contentus sit homo, sed adiungat ei specialem aliquid pœnitentiam, secundum peccati qualitatem, ut in posterum tantum diligenter se a peccato simili abstineat. Noui personam quandam, quae post vespertinum illud examen, inuenito in verbo aliquo peccato, vinculum lingue pro pœnitentia injiciebat: alium quoque, qui tam pro illo, quam pro quocunque alio delicto durissimam capiebat disciplinam, & prater hanc satisfactionem multo magis in anima castigabatur, vehementer me-tuens simile quid in posterum committere.

Iunabit etiam proponere velle singulis septimaniis unum peccatum particulare superare: quod ut melius fiat, semper stimulum penes se habeat homo, qui huius eum propositi admoveat, ut in nudo corpore aliqua re cingatur, qua molesta est, ut pœna faciat eum officij memorem, ne priusquam perficerit, quod propositum, deficat.

Nec turbari, vel desperare debet homo, si subiude cadat: immo si millies cadat vno die, millies eodem resurgat, sperans in ineffabili Dei bonitate & misericordia. Nec animum abieciat, si videat se passiones aliquas omnino superare non posse: saepe enim post aliquot annos vincitur, quod longo tempore vincinon potuit; ut homo dilucidius videat & agnoscat, unde sit hac victoria. Sed & Dominus non ^{Quare Deus} nonnunquam vult, ut maneat aliqui Iesu in terra non vult nos promissionis, hoc est, aliquae passiones & tentationes omnia in anima nostra, cum ad virtutis exercitium, tum etiam ad humilitatis conseruationem. Præterea cum homo mane surgit, armetur noua aliqua oratione & proposito, contra illud peccatum, vel illa peccata, ad quae se magis sentit propendere, eique parti magis aduigilet, ubi maius metuit inltare periculum.

Quinto iuuabit hoc propositum, peccata quoque venientia, quam diligenter fieri potest, evitare: ea namque ad mortale disponunt. Quemadmodum illi, qui mortem vehementer metuunt, quantum si eripotest operam dant, ut valetudinem conseruent, & infirmitatem fugiant, quae ad mortem ipsam disponit; sic etiam illi, qui peccata mortalia (que mors anima sunt) cupunt declinare, debent fugere, in quantum possunt, ipsa venialia, quae quasi anime morbi sunt, & viam sternunt ad mortalia. Ego in ea ^{Nemo mor} opinione sum, neminem iustorum (communiter taliter percat loquendo) qui aliquamdiu bene vixit, & in gratia nisi qui ve perseverauit, labi in peccatum mortale, nisi qui negligenter semetipsum custodit, & prius in multa lapsus est peccata venialia, quibus virtus anima est debilitata, & promeritus est ut Deus manum suam aliquantulum ab eo retraheret. hanc esse inquam existimo causam, cur talis subito in tentationem lapsus, ab eaque superatus est. Vix enim aliquis, aut subito sit malus, aut subito bonus evadit: sed tam malitia, quam bonitas suos habet gradus, quibus a minoribus ad maiora ascenditur & descenditur. Id est dicitur in Iob, quod faciem inimici præedit ege- Iob. 41. stas. Præsum quoniam enim anima labitur in peccatum mortale venit paupertas, & debilitas eam negligenter atque peccato veniali.

Sed & hoc conflat, quod Saluator dicit in Evangelio, qui in modo est fidelis, supra multa constitutus, Luc. 16. & quid diligens est in vitandis peccatis minoribus, et iam erit talis in maioribus. Per peccata autem venialia hic intelligimus otiosas verbas, inordinatum risum, præter modum edere, bibere, dormire, & similia: quae etsi magna mala non adferunt, magis cum tamen est bonum quod impedit: obiunt enim deuotioni, & charitatis seruori, qua facit hominem sollicitum, & in cultu divino diligenter.

Sexto non partum in hoc proderit, si caro durius

Pp 3 traxte

Carnem du- tractetur in edendo, bibendo, dormiendo, vestiendo,
riu traſtan- similibusq; rebus. Cum enim caro sit quasi fons &
dam. incentiu[m] omnium passionum, & inordinatorum

Simile.

appetitum; quanto erit illa debilior, tanto etiam debiliores erunt passiones, quæ ex ea generantur. Quemadmodum enim in terra siccæ & sterili[n]a[n]tia nascuntur plantæ aridae & pallidae, nec multum faciunt plantæ habentes; econtra vero in terra fertili & pingui, maximè si subinde irrigetur, & stercoretur, plantæ crescent pinguiores, latiores, & viridiores: tales etiam sunt passiones & appetitus, qui de corpore extenuato, longaque abstinencia macerato proficiuntur, & illi qui de corpore crasso, & delicijs enutritio, multoq[ue] potu & cibo incrassato derituntur. Qui igitur cupit malos appetitus attrerere, & debilitare, operam d[icit]et, ut prius causas ipsas præscindat.

Virtus pro-
pter carnem
difficilis.

Manifestum etiam est, carnem hanc esse virtutem omnium infelissimam inimicam: violentia namque suorum appetitum, & desiderio suarum deliciarum, impedit omnia bona exercitia, ut sunt, Oratione, Deuotio, Silentium, Lectio, Ieiunium, & Vigilia; cum omnibus alijs. Si itaque assuecanus ei obediens, & appetitibus eius satisfacere, porta omnibus bonis exercitijs occludetur: si illi didicerimus reluctari, ei fomenta subtrahere, & cum virtutis affectibus eius pugnare, parta iam victoria, & longo v[er]su pugnandi habitu iam acquisito, nulla amplius in virtute resistentia reperiatur: non enim est Virtus per se difficilis, & aspera; sed propter carnis corruptionem. Sal itaq[ue], & remedium contra carnem (ne malum exhalat odorem, ne compurtescat, & vermes appetitum inordinatorum generet) est virtus abstinentia, quæ extenuat exiccatque illam, & spiritui subiicit. Abstinentia enim (ut inquit Doctor quidam) castigat carnem, extollit spiritum, deprimit passiones, satisfacit pro peccatis, & quod amplius est, radicem omnium malorum, quæ est concupiscentia, euellit: cum homo, qui paucis contentus est, non habeat occasionem desiderandi multa. Hæc virtus non tantum liberat ab alijs malis; sed etiam à perueris cogitationibus, & inquietudinibus, quibus subiaceat illi, qui cupiunt laute haberi, & opare tractari: atque ita homo liber & expeditus soli Deo poterit vacare. Et hanc ob causam sancti illi Patres in Ægypto adeo huic virtuti dediti fuerint: nec alius spiritus fuit D. Franciscus, qui tantopere laudauit paupertatem corporis & spiritus: tandem enim omnia in vnum recidunt, asperitas illorum, & paupertas huius.

Caro quo-
modo tra-
ctanda.

Hanc itaque ob causam verus amator Dei cessare non debet, ne requiem dare oculis suis, donec ad h[oc] virtutis gradum peruenierit, hoc est, donec corpus suum non aliter atque infestum hostem, immane[rum]q[ue] tyrannum tractare noverit; non enim in veritate aliud est, quam tyrannus: aut tanquam seruum infidelem, furem, & male moratum, cui, ut aiunt, panis dari debet cum fultibus: aut saltē ut filium patre natum probo, honesto, & discreto, absque blanditijs, sed cum rigore, & asperitate; non illi prabendo vngu[m] vñitum hilarem, & vim inferēdo naturali affectui, idq[ue] propter bonum & vtile eiusdē filij. Hoc modo seruus Dei corpus suum tractare debet, & quādū ad hanc virtutem non peruenit, parum se proficisci existimet. O felix illi, qui ad hanc metam peruenit, qui sic mortificat corpus suum, qui illud sic trahit famelicum, lassum, male tractatum, somno destitutum, & nutritum: qui illud cum violentia facit seruire spiritui, qui isti artibus didicit propriam cogitare, atque vincere naturam. Qui enim hæc facit, non iam vivit secundum carnem & sanguinem, sed secundum spiritum Christi: nec iam seruit sub lege, & tributo naturæ corruptæ, factus

enim est iam liber, & ipsius naturæ dominus: nec iam descendens est purus homo, factus enim iam est plus quam homo. Quod si hac ita se habeant, ex ijs facile colligitur mundi perditio, quia alind nil cogitat, nil meditatur, nil somniat, quam ut corpus, quantum fieri potest, blanditijs, delicijs, & teneritudine educet & nutrit: cum tamen hoc vel maximè Christi repugnet spiritui, & Christianæ vita perfectioni.

Septimè debet, qui vult in bono proposito perseuerare, & in via virtutis progreedi, lingua diligenter & caute custodire: ipsa namque Deum frequentissime solemus offendere, cum lingua membrum valde præceps sit, & celerrime mille genera verborum efficiat, quorum quedam sunt turpia, iracunda, ambitiosa, vana; quedam finta, execrationibus, blasphemis, murmurationibus, adulatio[n]ibus, & similibus malis reserta. Et idcirco dixit Sapiens: *In Provo. 10. multiloquio non deerit peccatum. & alibi; Mors & vi. Provo. 18. ta in manibus lingue.* Consulto igitur facturus es, si quotiescumque loquendu[m] tibi erit de materia & cum persona tali, ut subiicit periculum murmurationis, iactantia, mendacia, aut vanæ glorie, prius oculos ad Deum leuaueris, illi te commendaueris, & cum Propheta dixeris, *Pone Domine custodiam o[mn]iis Psal. 140. meo, & ostium circumstantia labijs meis.* Nec non & quamdiu loqueris, diligenter ad singula verba attendas, non aliter atque ille, qui flumen aliquod per lapides periculosos, transuersos & lubricos transtul[er]is est, solicite caue ne mergatur. Sed quia hæc materia copiosior est, ea proprio suo loco tractabimus.

Ostuo promouebit plurimum hoc exercitium, si diligenter caueatur, ne cor inordinato amore rerum visibilium, ut sunt honores, diuitiae, filii, parentes, amici, &c. capiat: amor enim iste quasi causa est omnium peccatorum, tribulationum, tradiorum, passionum, tentationum, & inquietudinum, quæ in hoc mundo reperiuntur. Certissimum enim est, quod B. Gregorius dicit: *Quemadmodum summa sapiens. Gregoria-* *ta est in aucto, scire quo genere ciborum singula simile. volucres delectantur, ad quas caput exit, idem;* cibi genus illis proponere: sic præcipua cura aduersarii nostri Diaboli est, scire ad quod genus cupiditatis potissimum propendemus. Non enim ignorat, quod (telle Poeta) *trahit sua quenque volup[er]as;* atque ibi tendit retia, quod scire nostræ inclinare corda, *Elog. 21. Verum quidem est, homines habere rationem, qua reguntur: tamen plerique ductum suorum appetituum sequuntur: qui eam ob causam pedes anima vocantur, ed quod ducunt hominem quocunq[ue] volunt. Huc etiam facit illud Augustini: Ponderibus Augdin. suis aguntur omnia, & loca sua petunt. Ponderis no-* *lib. 13. Con-* struimus, amor noster, illo serimus, quocunq[ue] serimus: sed si amor noster cælestis, ad cælum, si terrestris, ad terram. Denique quod pondera faciunt in horologio, id faciunt affectus in anima: & secundum illos mouetur. Qui vult ut horologium ordinatè moueat, id curet necesse est, ut pondera sint bene proportionata: ut nec gratia nimis sint, aut nimis leuia, sed horæ spatio accommodata: ita qui vivere vult ordinatè, ad id summa vi eluctari debet, ut affectiones habeat temperatas, & moderatas, quæ norunt vni- quodq[ue] iusto suo pretio estimare, ordinatoq[ue] & conuenienti amore diligere. Vbi autem peruererit homo, sciat se ad virtutis culmen peruenisse: cum sciamus magnam virtutis partem in temperandis his proportionis genere affectibus confidere.

Ceterum ut homo id facilius & conuenientius agat, in ea semper cogitatione & proposito versetur: ut non velit cor suum amori inordinato rerum visibilium applicare, ino cū contumax illud esse tenet, refrenet illud: non enim debent amari visibilia hæc plus quam amari merentur; hoc est, amentur

ut parva, incerta, fragilia, momentanea, abtrahendo cor ab illis, & applicando illud summo, vnico, & vero bono. Qui tali affectu amabit temporalia, non contristabitur, cum desunt: non contabescet aegritudine, cum auferuntur: non committet varia peccata, & conseruandis illis committi. In hoc totius negotij vita spiritualis summa consistit. Qui enim huic amori renunciatur, ita facile laqueos inimici evadet: qui vero nondum ei renunciatur, is certò sciat, te nequā Christum imitari copiſe. Hoc et illud quod cōpōſe docet apud Lucam Saluator, cum ait: *Quis ex vobis volens turrim adſificare, non prius sedens computat ſumptus qui neceſſarii ſunt, ſi habeat ad perficiendam: ne poſtequam poſuerit fundamentum, & non poſuerit perficere, omnes qui vident, incipiunt illudere ei, dicentes. Quia hic homo cōpēit adſificare, & non poſuit conſummare? Aut quis Rex iturus cōmitem bellum aduersus alium regem, non sedens prius cogitat, ſi poſſuſ cum deceſſu millib[us] occurſere ei, qui cum v[er]ginitate millib[us] venit ad ſe? alioquin adhuc illo longe agete, legationē mūtens, rogar ea quae pacis ſunt. Ex quibus verbiſ infert Dominus: Sic ergo omnis ex vobis qui non renunciatur omnibus quae poſſidet, non poterit meū eſſe diſcipulus. Ceterū dic mihi quaeſo, quomodo illud dictum Christi ſequitur ex premiis duab. illis ſimilitudinibus? Omnino enim prima fronte apparet, malam hanc & abſurdam eſſe conſequentiā, nec inter ſe cōuenire, colligere pecunias ad turrim adſificandam, militesq[ue] conſcribendos, & renunciare, omnibus quae p[ro]p[ri]i idem, vnum enim eſt colligere, & alterum ſpargere: tamen comparatio eſt appositissima. Optimè namq[ue] ſciebat cæleſtis ille magiſter, in quem ſinē exercitus colliguntur ad pugnandum, & theſaurum ad diſſicandum: in eundem etiam ad diſſicium & militiam spiritualē, paupertatem, omniamq[ue] rerum conceptum ordinari. Etenim quemadmodum Rex ille, quo numeroſiorem habet exercitū, cōſecurior eſt ab hostiū impriſione: ſic etiam quādā pauperior eſt homo, quantoq[ue] ab omnibus rebus huius ſeculi nudit, tamē minus opportunat[er] eſt habet antiquis humani generis inimici illū inuadendi. Hanc ob causam D. Franciscus, & innumerū alij Sancti in hoc mundo tā pauperes & nudi vixerunt, vt nō poſidentes aliquid mundanū, non haberent aliquid cum hoc mundo negotiū, nec mundus cum illis. Econtrario ſi homo mundanū aliquid inordinato proſequatur amore, Diabolus ei vno conatu mille tendit laqueos. Quare ſi id quod amat honor fit, aut diuitia, aut ſimile quid mox offertilli mille modos & vias, quibus illud poſit conſequi quod amat: vbi autem iam id obtinuit, alias totidem proponit, quibus id creſcat & augetur: quārum viarū quādam licita ſunt, quādam illicite: ſed amoris veheſtia, eum in modum hominem cum ſua paſſione excēat, vt omnes vias illas p[ro]teſt licitas, iſque pro ſua libidinē vtatur. Et ſi interim d[omi]n[u]s mediis v[er]itutis (ſicut non raro ſolē accidere) quēdam interueniant impedimenta, aut alij ſunt, qui idem venantur, quod ille, ſequē oppoſant in eadem re appetenda: Dijboni, quanta paſſionum mox oritur turba, ira, inuidia, maleuolentia, odiu[m], i[ur]is, iniuriae, conutia, denique turbulentiū inquietudinū mare conſertim immoderata tempeſtate concurritur. Mouetur itaque pri- mō pars animae noſtræ, quā dicitur concupiſibilis, cū totu[m] affectionum ſtarum exercitu: ſecondo vero irascibilis, cū omnibus ſuis turmis, quā eſt (vt Philosophi dicunt) vindix & vtrix omnium grauam inūm, quā recipit concupiſibilis: atque hi venti impetuosi tantam excitant tempeſtatem, tantasque procellas in homine, vt nauim anima nunc ſcopulis illidant, nunc vado impactam mille periculis expo-*

nant. Quare non imminet dixit Apoſtolus: *Rād. x. omniū malorum eſt auaritia: quod nō tantum verū Tim. 6.* eſt in auaritia pecunia: ſed etiā in alia quacunq[ue] cupiditate, quando eſt inordinata: quare & cauſa eſt o- minium horum, & multorum quoque aliorum ma- lorum.

Confirmat h[oc] parabola illa Euangelica, quā agit *M. 11. 22. L. 14.* de coniuio & nuprijs filij Regis, ad quas venire no- luerunt inuitati, ſeſe exauſantes: quorū vnuſ abijt in vīlla ſuam, alijs verō ad negotiationem ſuam, vt ſignificetur, amorē inordinatum rerum huius ſeculi adeo cor noſtrum inescare, vt contemnat ea quae ſunt cæleſtia, ex quo facile cognoscitur, quanta cum na- tione dixerit Saluator noſter: non eſſe verē ſuam di- ſcipulum, qui non omni rerum mundanarum amori prius renunciavit.

Amet igitur homo terrena h[oc] moderate, & iux- ta conſilium Prophetæ, *Dimitte ſi affluant, nolite cor apponere.* Omnem ſpem ſuam in Deum iactet, atque ab eo tanquam a verō Patre omnium rerum expe- cter remedium, contentus ijs quae Deus largitur, & ſtati in quo eſt, nec id eſſe appetat, quod Dominus negat. Qui verō appetitum fuorū impetum ſe- quuntur, certò ſciant, quod non tantum non confe- quentur, quod venantur: ſed etiā conſequi fuerint, illud non retinebunt, & præterea multa enormia in- current peccata, atq[ue] ita non tantum amittent bona vi- ta preſentis, ſed & futura. Quare prædenter mo- net Sapiens: *Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non po- tes habere: quia facient ſibi peccatum quiaſt aquila, & vo- labunt in cælum.*

Non obonum quoque propositum lectione libro- rum piorum & vtilium plurimum corroboratur: v- tilissimum enim hoc eſt, quemadmodum & in anū- rerum lectio ſoleſt eſſe peſtilentissima. Verbum enim *IX. Lectione p[ro]p[ri]a confirmari bonū proprie- tū. Verbum tū. Dei quam noceſſariū.* Dei eſt noſtra lux, medicina, cibus, & dux. Verbum Dei implet voluntatem noſtrā bonis desiderijs, & iuuat ad colligendos dispersos & distractos animi ſenſus, excitatque in nobis deuotionem, cū ea ſo- pita eſt, vel mortua: & præterea hoc pellit ſit orium, omnium viuorū origo, vt poſtea dicemus. Deni- que vt cibus corporalis neceſſarius eſt ad conſerua- tionem vi- tae naturalis: ſic verbum Dei neceſſarium eſt ad conſeruandam vi- tā ſpiritualē. Ideoque dicit B. Hieronymus: Cibus animæ eſt die ac nocte in lege Domini meditari: hoc enim exercitio paſci- tur intellectus cognitione veritatis, voluntas amore atque dulcedine illius. Cum autem intellectus & voluntas ſint quādā primariae horologijs (hoc eſt, bene inſtitutæ vi- tæ) rotula, ſilla ordinate incedant & moueantur, totum reliquum, quod ab ipſis de- penderet, erit ordinatissimum. In lectione autem ſan- cta videt homo ſuos deſectus, medetur ſuis ſcrupu- lis, inuenit remedia in tribulationibus ſervanda, ſa- lutaria dantur ei conſilia, cognoscit multa mysteria, corroboratur exempli virtutis, legendo fructus ip- ſius. Hanc ob causam Salomon eam tantis laudibus extulit in ſuis Proverbijs. *Cōſerua, inq[ui]ſit, fili mi, pre- cepta patris tui, & ne diſmittas legē matris tue. Lige ea in corde tuo iuguer, & circunda gutturi tuo. Cum am- bulaueris gradiantur tecum: cum dormieris, cufodiā- te, & vigilans lequerere cum eis: quia mandatum lucer- na eſt, & lex lux. & via vita incepitio diſciplina.*

Vt autem lectio h[oc] fructuosa ſit & vtilis, obſer- uandum eſt, ne nimis ſit præpropera, neq[ue] ob ſolam curioſitatem inſtituatur: ſed e contrario, vt cum hu- militate & emendanda vi- tā diſiderio fiat. Talis e- nīm lectio parum diſſert à meditatione, quamvis in hac ſingula diligenter diſcūluntur, & ruminantur, & maiori cum commoditye diſeruntur, quam fieri potest ab hiſ, qui ſoli lectioni incumbunt: ideoque non minorem fructum faciet lector, quam medita- tor.

tor. Etenim illuminatio intellectus, quæ ex lectione percipitur, confessum descendit ad voluntatem, aliasq; potencias animæ: quemadmodum motus primi mobilis secum rapit, & circumvolvit omnes spheras inferiores.

*Mul/a simili
non esse lo-
genda.*

Amet igitur homo lectionem librorum sacrorum, orationem tamen lectioni anteponat. Cauter ne multa legat eodem tempore, ne forte lectionis diuturnitate spiritus, qui recreari debebat, amplius defatigetur.

Semper verbum Dei sumat cum fame spirituali, de ore cuiuscunq; id est, quantumvis inelegant vel impolito sermone prolatum. Vbi autem se illud sine gultu percipere intelligit, humilietur, & culpam potius tribuat suo palato, quam dicentis aut scribentis ignorantiae: credens se sua culpa meritum, quod verbum Dei non audit eo modo, quo sibi placet.

X.
*Semper se in
conspicere
Dei sermone
stimando.*

Decimo utilissimum est, ad bonum propositum conservandum, si semper se in conspectu Domini stare, atque ambulare existimauerit: hoc est, cum sibi ante oculos statuerit, tanquam testem omnium operum nostrorum, iudicem vitæ nostræ, & sustentatorem nostræ infirmitatis, petendo ab eo tanquam à potentissimo Domino auxilium gratiæ, cum deuotione, brenibusque orationibus, ne in aliqua re pecemus. Sic olim fecit David, quando ait: *Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euelleret de laqueo pedes meos.* Et alio loco, *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextræ est mihi, ne comovear.* Verum quidem est, hanc animi continuam attentionem non tantum habendum in Deum, sed etiam in vita nostra moderationem: ita ut vno oculo Deum semper intueamur, ad eum reuertendum, gratiamque ab eo petendam: altero consideremus opera nostra, ne in aliqua re ab ipsis obedientia deuiare nos contingat. Huiusmodi vigilancia & sollicitudo utilissimum est timor, optimumq; vita nostra frenum.

Sed hic nonandum est, hanc solitudinem & attentionem cum maximè habendam, cum negotium aliquod periculosum nobis est aggrediendum, aut talis actio suscipienda, in qua fortassis delinquere possemus: ut cum aliquis solitarius, nec multum in publicum prodire afluens, accessurus est hominem iracundum, vel furiosum, ut cum eo loquatur, aut negotietur: item cum ad mensam est accumbendum cum ad sacrificium Missæ, vel diuinum officium accedendum, (in quo metuendum est, ne illi interfit non debita cura, diligentia, vel attentione) in singulis enim horum consueto facturus est homo, si non nisi animo bene preparato, & contra omnia, quæ possunt imminere pericula, satis armato, ad ea accedat. Quemadmodum igitur i, qui in itinere sunt, cum via quedam iubrica vel periculosa occurrit, se ad illam superandam præparant, cingunt se, & alia cum attentione incedunt, quam antea faciebant, cum via erat planior & facilior: sic & hic conuenit, ut alia usurpet diligentia, alijs orationum generibus infiltratur, cum pericula ingrunt, quam cum nihil mali metuendum. Videmus etiam, & quotidiana docet experientia, magis temperantem, sobrium, & modestum esse in mensa, qui munitus contra tentationes gula accedit, quam alius, qui nulla preparatione prævia in patinas inuolat. Qui consilium hoc obseruat, a multis peccatis præseruat: & hoc Ecclesiasticus docet, quando dicit: *Ante languorem adhibe medicinam, id est, contra imminentia pericula preparatus esto.*

Vndeclimo, qui propositum suum non vult labe-factari, fugiat otium causam omnium vitiorum. Hoc adeo certum est remedium, ut inter quatuor il-

la propter quæ Sodomam perisse dicit Propheta Ezechiel, etiam otium recensetur. *Hec, inquit, fuit iniquitas Sodoma: foris tunc superbia, fuit iniquitas paris, & Ezech. 16.*

abundantia, & otium ipsius. Et similiter doctrina primorum illorum Patrum in eorum, Monachum occupatum vnam tantum habere tentationem: otium verò multas: ab omni enim parte inuenit Diabolus occasiones ad eum per portas otij inuadendum. Ita ut, si bene consideremus, otium duo habeat mala, propter quæ merito bonis omnibus est execrandu.

Vnum est, quia, ut supra dictum, omnibus malis portam aperit: alius, quia omnibus bonis portam claudit.

Cum enim nullum bonum in mundo reperiatur, quod labore non comparetur, siue virtus sit, siue scientia, siue honor, siue duitia, si quis igitur inimicus laborum sit, hic abijicit instrumentum generale, quo bona omnia acquiruntur. Quis itaque vitium hoc

non detestetur, quod duo tam periculosa secum ad simile.

fert mala? Quod maius malum in ciuitate posset esse, quam si duas portas haberet, vnam, per quam ingredierentur boni, alteram, per quam mali admittentur: prior autem semper maneret clausa, posterior verò noctes atque dies patet, qualis est terribilis illa ciuitas inferorum?

Talis est igitur anima hominis otiosi, qui portam habet apertam omnibus malis, clausam vero bonis virtutibus: cum natura sic comparatur sit, ut nullum bonum quis assequatur sine labore, cuius est ille inimicus. Operam igitur det homo, sic vitam suam ut instituat, & sic mo-

menta temporis expendat, ne vnuquam sit otiosus. Pauperes, & qui tenuioris sunt fortunæ, occupentur in suis opificijs, & in officiis defudent: quibus verò labore isto opus non est, non possunt habere, vel dulciores, vel viriles, vel moderatores occu-

pationes, post communicationem cum Deo, & rei domestica sua administrationem, quam pisi & utilibus libris legendis operam suam impendere. Scribit de Anachoretis veteribus Casianus, pro re maxi-

mi momenti ab ipsis habitum, atque ad obseruan-

tiam virtutis & religionis utilissimum, si Monachus ab omni hominum commercio separatus, & cuius labores ad nihil erant vtiles, tamen non ostiaretur, sed semper manibus laboraret, annoque euoluto omnes labores suos concremareret, ut cellulas suas eu-

ciaret, nonq; faceret. Dicit etiam Casianus, labores manutinor orationes interiores non impediuntur: manibus enim laborantes corde Dominum depreca-

bantur.

Diodecum ad bonum propositum conservandum remedium, est solitudo, innocentia custos: ea enim vno ictu omnes occasionses peccatorum amputat: tollit enim ab oculis, & sensibus exterioribus omnibus obiecta, & incentiva eorum. Illud est

remedium quod B. Arsenio calitus datum est, cum audiret vocem, dicentem sibi: Arseni fuge, tace, & quiesce. Studeat igitur seruus Dei sapienter esse, & paulatim a se repellere, quatum fieri poterit, omnes visitationes, conuerationes, & commercia mundi:

in talibus enim aut raro, aut nunquam defunt murmur, mendacia, vaniloquia, adulaciones, aliaq; similia: quæ etiæ non semper peccata sunt, animam nihilominus deuotione relinquunt vacuum, imaginibusq; & figuris eorum, quæ vidit & audiuist, pertur-

bant, quæ tempore orationis sese representant, & puritatem illius contaminant. Quod si aliqui indigne ferant suum confortium contemni, ferat hoc seruus Dei pro amore illius, cui militat: melius enim est hominem offensum habere quam Deum. Cumq;

Martyres & alij Sancti omnes tanta passi sunt pro regno celorum, non nobis sit durum tantillum pro eodem regno tolerare: maximè si consideremus in hac re nullam esse, vel exiguum difficultatem, damnum

autem

Simile.

XL.
*Tollendum
otium.*

Eccles. 18.

Monachi
quoniam
eum fai-
det statu.

XII.

Bonum pro-
positum con-
seruari fa-
tudine.

autem quod ex altera parte posset ad nos deriuri, esse lög maximum: hoc enim nostro peruerfummo seculo adē mundus, adeo homines, adeoq; illorum colloquia & confortia sunt corrupta, vt vix aliquis possit ijs vti sine periculo.

Ad maiorem confirmationem huius remedij facit, quod hominis Christiani est, mundum contemnere: nemo enim simul potest esse amicus mundi, & Dei; nemo simul & mundo potest & Deo placere, cum diuersae sint viæ, mores, opera, & intentiones vtriusq;. *Coangustum est enim stratum*, ait Propheta, ita ut alter decidat, & pallium breve verum, non potest operire, Deum scilicet & mundum. Consultū igitur est, vt seruus Dei proponat mundi amicitia renunciare, à mundo se se abstineret, mundique iudicia vilipendere, cùm scandalum actuum non præbet: nam si ea iusta trutina penitentia, sunt infantium terriculamenta, & res flocci facienda. Denique qui magni aestimat mundum, nō potest esse verus seruus Dei. Ait enim Apostolus: *Si hominibus placere, seruus Dei non erit*. Eius enim homo fit seruus, cui placere & cuius voluntati satisfacere desiderat.

Post hac remedia generalia, quæ sunt efficacissima, sunt alia non minus vtilia, vt sunt vñus Sacramentorum, Oratio, & Eleemosyna: principale namque remedium contra peccatum est gratia, teste Apostolo: & hæc tria media sunt optima, & efficacissima ad gratiam impetrandam, licet differenter. Sacra menta namq; dant gratiam, Oratio petit, Eleemosyna meretur: atque id tali modo, vt sola Sacra menta dent, sola Oratio petat: sed non sola Eleemosyna mereatur: eam enim simul cùm hac multa alia bona opera merentur, licet id eleemosynæ peculariarer attribuatur: est enim conueniens remuneratio, vt is qui viri misericordia erga proximum, in cōspectu Dei misericordiam inueniat. Atque ita Eleemosyna non tantum satisfacit pro peccatis commissis, sed etiam facit vt homo abstineat a nouis committendis. Quare dicit Ecclesiasticus: *Eleemosyna viri quasi sacerdos cum ipso & gratiam hominis quasi pupillam cōseruabit. Super se utrum poteris, & super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit.*

Quantum ad Sacra menta, quis non videt illa esse quasi medicamenta caelestia, à Deo contra peccatum instituta? remedia nostræ debilitatis? incentiuia charitatis? stimulos devotionis? auxilia nostræ miseriae, & thesauros diuinæ gratia? De tribus his remediis multa essent dicenda; sed quia in secundo & tertio libro huius Memorialis iam diximus de Sacramentis, & de Oratione in quinto tractamus: de Eleemosyna verò inter opera satisfactoria, iam tractauimus, tanquam de vno illorum: nihil hic amplius de illis dicemus, sed remittimus Christianum Lectorem ad loca prædicta, eumq; monenmus, vnam ex primarijs petitionibus à Deo in oratione postulandis hanc esse debere, vt potius vitam nostram suis manibus tollat, & faciat de nobis quicquid velit, quām vt nos finat in aliquo peccatum mortale incidere: & ad maiorem confirmationem huius petat in omnibus suis orationibus, vt Deus illi det triplicem amorem, & triplices odium: amor scilicet Dei, amorem molestiarum & tribulationum, atq; amorem virtutum: triplices verò odium, peccati scilicet, propria voluntatis, & propria carnis, cùm hac duo posteriora sint peccatorū causæ, cùm inordinatè diliguntur. Ad mortificandum verò peruersum illum amorem, debet homo incessanter à Deo petere sanctum hoc odium, & studiosè curare, vt malitia tractatio suipius, cum petitione sua conueniat, hæc enim est clavis omnium. Ceterum hac de re latius agemus in fine huius operis.

Habes igitur hic, Christiane Lector, sedecim ge-

triplicem
tripes
odium à Deo
patendum.

Etsi l. 3 de
Quaque.

nera remediiorum contra quodcumque peccatum mortale, in quibus consistit bona pars philosophia Christianæ, qua potissimum in hunc statem est instituta. Sunt & alia remedia particularia, contra particularia vitia, de quibus hic agere nolumus, ne simus prater modum prolixiores. Pro conclusione tamen omnium supradictorum, admonendus es hic, pie Lector, opera pretium te factum, si quatuor hæc mādes memorie, eaque tibi in omni re cura sint: castigare scilicet corpus, custodire linguam, mortificare appetitum, & habere semper spiritum collectum rebusque diuinis occupatum: his enim quatuor modis quatuor principales hominis partes reformatur: caro scilicet, lingua, cor, & intellectus: quibus reformati, & in ordinem redacti, totus homo erit reformatus, & omnes offensæ diuina tollentur, atque hic scopus est & finis, quem hoc libro nobis proposuimus.

Quatuor vñ
ro pio faci
da.

DE COMMVNIBVS QVIBVS DAM
tentationibus eorum, qui Deo primum seruire incipiunt, præfertim in Religione.

CAPVT II.

Optime monet Ecclesiasticus, ante languorem ut Eccl. 18, medicinam adhibeamus: omnis quoq; Philosopherum doctrina præcipit, vt homo semper paratus sit, & venientia eminus pericula præuidat, priusquam illum nihil minus cogitantem obtuant. Quare consultò me factum arbitratus sum, si in fine huius Regulæ breuiter impugnationes, tentationesq; nonnullas recensuero, quæ solēt occurtere his, qui primum ad seruitutem Domini accedunt, salte ut sciant esse tentationes: multum enim hoc iuabit ad illas superandas. Quemadmodum enim venatores, auctiopes, & pescatores, cùm retia trahunt aut tēdunt, id studiosè agunt, vt non retia, vel laquei videantur, sed esca: hic Dæmones, quantum possunt, id agunt, vt tentationes sive non tentationes, sed rationes esse videantur: & propterea dixi plurimum ad superandas tentationes valere, vt cognoscantur & estream simile.

Quicunq; igitur huic nouæ militiae ascriptus est, ante, omnia certò apud se statuat, multas impugnationes, tentationesq; Dæmonum sibi fore perierendas: quare non sine ratione monet Sapiens: *Fili accedens ad seruitutem Dei, stet timore, & prepara animam tuam ad temptationem.*

Omnium harum temptationum prima est Fidei: *Prima tentatio est fidei* cum enim homo usque in hanc horam somnolentus fuerit, & inconsideratus circa ea, quæ erant fidei, postquam nunc oculos incipit aperire, & videre mysteria illius, confessum (tanquam peregrinus in terra aliena) incipit vacillare in rebus, quæ illi propounderunt, propter exiguum lucem & cognitionem, quam de ipsis habet. Accidit igitur illi, quod nequo solet opifici: qui veniens ad officinam alicuius artificis, vbi plurima videt instrumentorum, ferramentorumq; genera, nesciēs ad quid utilia sunt, miratur, & incipit rogare: Hoc cui rei seruit? & illud cui? donec patulat videns vñus singulorum, mirari desinat, ad cognitionē venit, & rationi, vñusq; maximè consentanea iudicat, quæ vt absurdā primum mirabatur.

Alia tentatio est blasphemia, quæ representat restupes, & detestandas, quando componit se ad meditandum caelestia. Portans enim imaginē mundi plenam simulachris & figuris ipsius, non ita confessum potest abiucere, quod tanto tempore in eo sculptum permanerat, atque ita loco specierum & figurarum spiritualium, ingerunt se carnales, quæ molestissimæ sunt his, qui illas patiuntur. Optimus autem

2. Tentatio
blasphemia.

autem modus hanc tentationem vincendi est, eam contemnere, & floccifacere: cum reuera potius sint inanes terrores inimici, quam vera pericula.

3. tentatio
seru. & locum
simile.

Alia tentatio est scrupulorum: qui deriuantur ex ignorantia, qua tyrones rerum spiritualium adhuc laborant: & propterea incedunt tanquam ij, qui nocte ambulant, & ad singulos passus casum metuunt. Hoc autem communiter ex eo nascitur, quia nesciunt inter cogitare & consentire distinguere: & proinde putant se in omni quod cogitant, etiam sentire.

4. scandali.

Alia est, quia facillimè in quacunque re scandalizantur, quam vident contrariam mentis sua conceptrui, tanquam illi, qui nunc incipiunt oculos suos aperire, & considerare, quanta res sit Deo ieruire: atque ideo quemadmodum primum incipiunt, sic plurimum admirantur hos, qui contrarium faciunt: ideoque turbantur & indignantur, neciam agnoscunt, quanta est imbecillitas humana, vel altitudo diuinorum iudiciorum: nequid etiam intelligunt, quid sit illud Gregorij: *Vera sanctitas habet compassionem, falsa vero & imperfecta indignationem.*

5. Regula &
statutorum.

Alia est, quia offenduntur & scandalizantur etiam regulis & statutis sua professionis, & volunt fieri iudices ait; censores eorum, quæ in regula precipiuntur. Hæc tentatio plerumq; manat ex intellectu superbo & elato: qui sua plus sapientia confidunt, quam Patrum experientia, qui regulam instituerunt. Hæc tentatio non multum differt ab ea antiqui humani generis inimici, interrogatis: *Cur præcepit vobis Deus ne comedetis ex omni ligno Paradisi?*

Genes. 5.
Prou. 1.

Monet igitur Sapientia, ne despiciamus parabolæ (hoc est, altiores, & proinde obscuriores doctrinas) Sapientium: nihil enim dicunt sine mysterio, et si nos subinde minus intelligamus. Puer cum primum incipit legere, credit quod illi dicitur, nec rogat, quare hoc, vel quare illud? hoc enim paulatim fit, & cum tempore. Sinat igitur homo se regi secundum iudicium aliorum, & suum integrè regnabit: viuat potius fide & obedientia, quam ratione, dicens cum Prophetæ: *Ut iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.* Qui non vult huic obediere consilio, non perseverabit in religione, nec vñquam pacem tranquillitatem cordis habebit.

Psal. 72.

6. Spiritua-
lium conso-
lationum.

Alia est, Spirituales consolations inordinatè appetere, & contristari præter modum, quando illa vel subtrahuntur, vel negantur: aut etiam arbitrari se careris meliorem esse, si adhuc, perfectionem viæ consolationum magnitudine dimetiendo: cum amen ea non sit vera illius mensura: sed charitas, & post illam mortificatio passionum, & virtutum perfectus: hæc enim duo posteriora vera sunt auctæ charitatis indicia. Inueniuntur & alij, qui deficiensibus consolationibus spiritualibus, querunt sensuales: atque hoc malum non minus est illo superiore.

7. Tentatio.

Alia est, reuelare visitationes & gratias, quæ dantur à Deo: manifestare alijs, quod erat celandū: præconem verbi, vel concionatorem esse velle ante tempus: magistrum fieri, antequam discipulus fuit: atq; omne id sub specie virtutis: non considerando, arborum fructum suum dare in tempore suo, propriumq; officium incipientium esse, dígito labellum compescere, & anima sua cultu operam dare.

8. Tentatio.

Alia valde frequens & vñtata est, quod quis inquietus est, & mutandi locum desiderio plurimum impugnatur, dum sibi persuadet, se alio in loco quietius deuotiusq; posse viuere. Talis autem ignorat, in mutatione loci, non animum, sed aërem mutari: iuxta illud Poëta, *Calum non animum mutant, qui trans mare currunt.* Quocunq; enim homo pergit, se ipsum semper secum adducit; hoc est, cor secuadserit

peccatis corrupti; ex quo sine intermissione deriuatur miseria atque perturbationes: hoc non sanatur mutatione loci, sed cauterio mortificationis, & vñguero deuotionis, quæ sic mutat cor hominis, vt quædiu durat odoris illius suauitas, non sentiatur fætor, qui ex isto carnis nostra exhalat sterquilinio. Optimus igitur modus seipsum fugiendi est, ad Dei confugere, & cum eo familiariter agere: cum enim in illo per naturalem amorem; & deuotionem manet, absens est à seipso.

Alia est præter modum nouo gustu & feroce spiritus implicari, in indiscretis vigilijs, orationibus, solitudine, & abstinentijs: quibus rebus & visus infirmatur, & caput cum stomacho debilitatur, redditurque nouitus tyro ineptus & inhabilis quamdiu viuit, ad exercitia spiritualia: quod ego iam sæpe factum obseruavi. Alij in graues incident morbos, qui partim delicijs in morbo adhiberi solitis, partim bonorum exercitorum defectu, quæ ob morbi grauitatem omittuntur, in eas tentationes abducuntur, vt virtutem facilè deserant, gratia & fortitudine deuotionis destituti. Alij delicijs tempore morbi afflacti, in illa peruersa consuetudine perleuerant. Nonnulli per hanc occasionem, ait Bonaventura, edenieniunt, vt non tantum indiscretæ delicias amant, & delicate vivant, sed etiam dissolue, infirmitatem capientes in occasionem, & largam licentiam satisfaciendi omnibus suis appetitus & carnis illecebris. Sunt etiam qui per nimiam peccant discretionem, fugientes quemcunque honestum labore, ob periculi metum: dicentes ad salutem suæ sati esse, si peccatis mortalibus abstineant, etiam si fæse austerritate vita non exerceant, de quibus dicit Bernardus: *Animalem discretum, nouitium Bernardi de prudentem, incipientem sapientem, in cella diu posse amore Dei, consistere, in congregatione posse durare impossibile est.*

Præterea magis communis nouitiorum tentatio est, ab incepta via resilire, & ad seculum redire. Ad tentatio N. hoc Diabolus illum mille dolis impellit. Aliquando nitorum, fortissimis tentationibus carnis proponit illi matrimonium, tanquam portum securum, & vitam quietam, (cum reuera sit pelagus continuarum tribulationum, & tempestatum) allegans ei ad hoc compendium ex ep̄la multorum Patriarcharum, qui in hoc statu vixerunt sanctissimè: vt autem facilis id credit, persuader eum habitum eum sociam suis moribus conuenientem, siu idem secum cordis & animi, quodque filios enuit in timore Domini: statuit ei quoque ob oculos eleemosynas, quas poterit in illo statu erogare: eas autem in Ordine facere non posse, dicens illas magni esse ponderis, vt quis securus sit in die Iudicij. Subinde contrario modo altioribus cogitationibus Diabolus nouitum studet eludere, proponens illi strictiores Ordines, præcipue Carthusiarum: facit autem id, vt illo capitulo à religione abducatur, & extra cancellos deprehensum diglutiat, & deuoret. Nonnunquam præter discretionem nouitum inflamat, pellicisque ad solitudinem, iuxta exempla veterum illorum Anachoretarum, in deferto viuentium, vt extra societatem in viam solitariam abducatur, umbra & consilio spiritualis patris destitutum, citius vincat & supereat.

Sed inter omnes tentationum species illæ sunt periculosis, quæ sub colore boni, laruaque virtutis fæse offerunt: ea enim quæ manifesta sunt mala, semper secum adferunt suam turpidinem, & suam inscriptionem, ex qua cognoscuntur, vt ab ijs abhorreamus: quæ vero boni habent quandam apparentiam, sunt magis periculosa: sub umbra namque virtutis magis fallunt, ideoque Aduersarii noster his potius

Horat.
Epist. 15.

potius vtitur ad seruos Dei tentandos. Sciens enim ipsi decretum esse, vt fugiat malum, & amplectatur bonum; id agit, vt peccati venenū ipsi cum falso in melle permixtum propinet. Quia in re videtur summum esse illis inimicis Propheta Danielis, qui cupientes illum apud Regem calumniari, atque in odium eius adducere, vt occideretur, cum varijs id medijs agere frustra tentassent, tandem consilium inuenierunt, dicentes; *Non inueni emus hunc Danieli aliquam occasionem, nisi forte in lege Dei sui, quam viam quoque tentarunt, sed frustra. Deus enim erat protector serui sui.* Eodem fere modo semper tentat Diabolus homines pios, & in hac vni illis tendit laqueos. Necesse igitur est, vt homo semper seipsum obseruet, & probet in affectione atque amore rerū, quæ bona videntur: eis enim in simplici affectu peccatum non sit, in nimia tamen cupiditate peccatum est. Oportet igitur vt omnis amor inordinatus suspectus sit; quod enim nimium est, in quacunque materia metuendum est.

Haec sunt communiores & frequentiores tentatio-

nes eorum, qui Deo seruire incipiunt: quarum remedium est humilitas, obedientia, oratio, confessio, & prudentia boni Confessarij, qui instar sapientis nati
cleri est, cui incumbit nauis per medios fluctus pro-
cessos maris huius mundi, vbi tumultuantur venti
malorum spirituum, qui magnas tempestates concitant, in securitatis portum dirigere. Super omnia
verò Deus est, qui notit infirmitatem nostram, sua-
que nobis gratia succurrit, & circundicit nos per
viam securiorem, ne in terram Philistim veniamus,
ijsque nobis ex Aegypto proficiscentibus bellū mo-
ueant; qui denique fidelis est, nec patitur nos, vt A-
polstolus ait, *temari supra id quod possumus: sed facit*
cum tentatione prouentum, ut possumus sustinere. Po-
stremò remedia quoque contra has omnes tentatio-
nes illa eadem sunt, quæ paulo antè dedimus contra
ipsa peccata: non enim sunt conuenientiora contra
tentationes peccatorum arma, ijs, quibus ipsi pecca-
ta oppugnantur & superantur. Et haec sufficient quā-
tum ad primam Regulam eorum, qui Deo seruire
incipiunt.

Contra omnia vitiiorum genera & tentationes pulcherrima quoque tradit auctor remedia,
lib. 2. Duci peccat. priorib. 13. capitibus.

REGVLA SECUND A,

AD BENE VIVENDVM VTI LIS, HIS POTISSIMVM, QVI in vita Christiana sunt prouectiores.

FINE M HVIVS DOCTRINÆ
esse imitationem Christi.

CAPVT I.

 Voniam nonnulli reperituntur, quibus non satis est, fecisse quod ad salutem eorum necessarium est, sed vterius progreedi cupiunt, & in vita virtutis iu- uari; necessarium est, vt pro ipsis etiam aliqua documenta ponamus. Ijs sequens Regula de seruire poterit, vltra illud, quod in fine huius ope- ris, scilicet in septimo libro, dicemus.

Et quia finis cuiusque rei regula est, iuxta quam dirigatur; ideo sicut in Regula præcedenti vnum finem posuimus, (qui fuit, quod quis peccatum mortale evitare) ita in praesenti altum ponemus, hoc est, imitationem Christi; cum ad hunc finem tota vita Christiana ordinetur. Et quamvis in hac secunda Re- gula nonnulla ex præcedentibus repetuntur, non id eo tempus perditur: ibi enim posita sunt tanquam media, & hic conducent ad evitandum peccatum, (quod in altera velut principalis finis erat) & iuxta hoc ibi magis declaratum; & hic ob alterum finem repe- tuntur, & propterea particularius tractantur.

Huic igitur conuenienter, primum, & magis generale documentum, & finis huius doctrinæ, est il- lud quod Salvator dicit: *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, sic & vos faciatis.* Quæadmo- dum enim qui discunt scribere, exemplar pulcher- rimarum literarum sui Magistri manu exaratum so- lent sibi proponere, vt secundum illud literas forma- re discant: sic qui Christianæ viuere volunt, his vt proponatur exemplar vitæ perfectum ducis & re- gula loco, necessarium est. Quia verò nullum aut per- fectius, aut conuenientius inuenitur, quam vita Chri- sti, qui nobis in mundo datus fuit, magister, & e- xemplar omnium virtutum: utilissimum est, vt quidquid ille fecit, & dixit in sua vita, ad exemplū

& remedium vita nostra, id omne nobis in forman- da vita nostra proponamus. Etenim manifestum est, vt omnis perfectio effectus in eo sita est, vt imite- tur & similis sit sua cause; sicut verbi gratia, perfec- tio discipuli est, imitari sicutum præceptorem: sic omnis perfectio creatura rationalis, est imitari, & assimilari, quantum fieri potest, suo Creatori. Ad hanc imitationem inuitat nos Dominus in omni Scriptura. In uno loco dicit: *Sancti estote, quia ego san-ctus sum.* In alio loco: *Estate misericordes, quo- niam Pater vester misericors est.* In alio rursum: *Estate perfecti, sicut & Pater vester celestis perfectus est.*

Modò cum omnis perfectio creatura consistat in imitatione Creatoris, ad aliquid verò imitandum Deus cur
necessere sit, vt id videatur? Deus autem videri non homo factus
possit in propria natura, & gloria: hanc ob causam (inter multas alias) Dei filius induit naturam hu- manam, vt eo modo videremus, quod imitaremur; hoc est, vt videre possemus, quomodo cum homini- bus conuersatus est in hoc mundo, quid dixerit, quibus actionibus operam dederit, quo animo fuerit in aduersis, & prosperis, quid egerit in solitudine, in conuersatione, cum amicis, cum inimicis, cum mai- oribus, cum minoribus: denique vt videremus per- fectionem illius virtutum, charitatis, humilitatis, patientia, obedientia, mansuetudinis, paupertatis, ieiuniorum, orationum, lachrymarum, vigilia- rum, concionum, laborum, zelum animarum, amo- rem proximi, rigorem & asperitatem erga seipsum, & benignitatem ac pietatem erga proximum. Hæc igitur fuit inter alias causa vna ipius in mundo ad- ventus: ideo namque Deus homo factus est, vt homo fieret Deus; vt non solum per auditum, sed & per vistum; non tantum per verba, sed per exemplum etiam illius homo, quomodo digne Deo viuere pos- set, disceret. Hoc est, quod Propheta dicit: *Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tue au- dient verbū positi ergo momentis.* Hæc est via, ambulat- *Esa 39.*

in ea, & non declineris, neque ad dextram, neque ad sinistram. Per hoc enim mysterium non tantum aures nostræ audierunt, & percepérunt doctrinam Dei, sed etiam oculi nostri personam eius viderunt, scilicet Verbum Dei incarnatum, & Deum in homine; vt homo discat ab eo, quomodo Deum debeat imitari, & non diffidat fieri se posse Deum, cùm videat Deum factum hominem.

Secundum hanc itaque doctrinam, qui Christo erit similius in omnibus his virtutibus, is erit perfectior; atque id potissimum agit Spiritus Dei, qui habitat in animabus iustorum. Non est pictor aliquis, inquit Doctor quidam, qui tam sollicitus est, vt faciat imaginem naturæ similem, quam Spiritus Dei, vt faciat electos suos similes Christo crucifixo: sciens hanc esse maximam perfectionem & gloriam, quæ potest in hac vita acquiri.

Dices fortassis, Si vera sint quæ doces, dic mihi sodes, quomodo poterò imitari virtutes filii Dei? Ego homo sum, ille Deus est: ego sum abyssus imperfectionum, ille abyssus virtutum: quomodo igitur possum ego sic exaltari, vt tam immensam imiter puritatem?

Ad hoc respondeo, mi frater, hominem à seipso non posse ad similitudinem tam sublimem extollit; sed per virtutem spiritus Dei, in illo habitantis. Datu enim hominibus spiritus ille, vt virtute eius queant vivere vitam diuinam, & iam non facere opera hominum, sed Dei, cum spiritu Dei habeant in se habitantem. Non est impossibile, vt quis loqueretur sicut Cicero, si spiritum haberet Ciceronis; & disputaret instar Aristotelis, si spiritum haberet Aristotelis: sic etiam minus est impossibile imitari suo modo virtutes, vitamque Dei, vbi homo spiritum Dei acceperit. Non est mirandum, vnam rem participare naturam alterius, cùm simul miscerentur: sic enim videmus cibum insipidum conditum sale, fieri sapidum, nolle dulcem, aromatibus odoriferum. Eodem modo mirum non est, si dixerimus hominem fieri diuinum, cùm de spiritu diuino participat. Vtrumque docet Saluator, cùm ait: *Quod ex carne natus est, caro est: & quod natus est ex spiritu, spiritus est*, quibus verbis aperitè testatur, fieri non posse, vt caro virtute sua fiat aliud, quam caro: non autem impossibile, vt fiat spiritus, virtus & praesentia spiritus diuini adiuta. Ita vt à participatione huius spiritus (tanquam à semine cœlesti) nascantur omnes filii Dei: & proximare mirum non est, si tanquam filii conformatur patri, vitamque diuinam vivant, cùm diuinum spiritu acceperint. cuius rei testimonium perhibet vnius corum, qui dicit: *Nos vero omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformatur à claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu*. Nec magis admirandum est, quod aliquo modo Diu appellantur: quomodo Propheta eos nominat, cùm dicit: *Ego dixi, Di istis, & filii excelsum*: parum enim est eos participare de nomine Dei, qui participes sunt similitudinis & spiritus illius.

Hanc tantam dignitatem vt daret, venit ipse Dei filius, & hæc principia eius aduentus est causa: propterea namque humiliatus est, & verus homo factus, vt ille, qui verus erat homo, fieret Deus, non per naturam, sed per gratiam: atque ita ille ex via parte est causa (quam vocamus exemplarem) omnis nostræ perfectionis; ipse namque vita sua sanctissima insculpsit cordibus nostris imaginem vita perfectissimam: ab altera parte similiter est causa meritoria: est enim ille, qui sua incarnationis mysterio, & passionis sue sacrificio nobis tantam dignitatem acqui-suit.

Hoc itaque primum documentum vitæ nostræ sit, & hic finis illius, ad quam inuitat nos Apostolus

Petrus, cùm dicit: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec dolus invenitus est in ore eius qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm patretur, non communabatur*. Idem à nobis postulat Euangelista Ioannes his verbis: *Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulare, & ipse ambulare*: Quid est, inquit Prosper, ambulare vt Christus ambulat, inquit, si contempnere omnia prospera, quæ ipse passus est? docere quod ille docuit sperare quod ille promisit? benefacere in lauit, non reddere malum maledicis? orare pro inimicis? misericordiam facere cum peruersis? ad se trahere cōtradicentes? humiliter sufferre superbos? deinde, vt Apostolus ait, mori carni, & vivere Deo?

Hæc & multa alia similia imitatio Christi in se complectitur: sed quia documentum hoc valde est generale, descendemus ad particularia, tractando de virtute & exercitio Virtutum, quemadmodum in exercitio sumus polliciti.

DE EXERCITIO ET VIRTUTUM.

CAP V T II.

Inter virtutes has prima & principalis est *Charitas*, quæ est quasi arbor vita in medio Paradisi, te. Ad hanc pertinet amare Deum super omnia, ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus nostris, Hoc est primum & maximum mandatum in lege, Matth. 22: hæc est regina omnium virtutum, hæc est principium & finis totius vita Christianæ: hæc est vita & anima omnium operum nostrorum, sine qua nec fides, nec spes, nec prophetia, nec martyrium, nec reliqua virtutes aliquius meriti sunt, aut dignitatis.

Ad hanc diuinam virtutem adipiscendam inter alia multa particulariter tria requiruntur. Primum est, animam ab omnibus appetitus, inordinatis, passionibus atque peccatis, quæ ab illis procedunt, emaculare. Scriptum est enim: *In malenolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito Peccatis*. Illi ergo qui Deum amare desiderant, studeant a se removere omne peccatum, non tantum lethale, sed (quantum fieri potest) etiam veniale: quantum enim peccatum est speculum, tanto clarius in se radios solares excipit. sic & anima quantum purior est, tanto plus participat de claritate & radiis diuini amoris.

Secundum, quod ad hoc requiritur, est, vt homo, quam fieri potest frequentissime se, sensus suis colligat, & componat se ad considerandum & meditationem ea, quæ possunt aliquo modo ad amandum Deum permouere. Hoc enim faciens intueniet omnes simul amoris causas, quæ sparsim in omnibus creaturis reperiuntur, in uno solo Deo coniunctim reperi-ri, idque in summo gradu perfectionis. Et quia Philosophi dicunt, bonum natura sua esse amabile, & vnumquemque amare proprium bonum suum; hinc est quod duo potissimum nos mouent ad diuinum amorem, magnitudo scilicet diuinarum perfectionum, & multitudo beneficiorum eius. De vtroque propriis suis locis tractabimus: & simul cum his oportet etiam considerare magnum amorem, quo nos Deus complectitur, & quid illi debemus, quia noster Pater, noster frater, noster Rex, noster Dominus, noster Deus, & ultimus finis noster est. Sed & Sponsus animarum nostrarum dicitur, ideoque dignus est amari amore infinito, cùm talis sit amor finis ultimi. Quo igitur profundior, & maior erit harum rerum meditationis, eò erit obiectum ipsum amabilius: qui vult ergo in hoc amore proficere, multū debet huic considerationi temporis impari.

Est

*Spiritus Dei
id agit in no-
bi, ut nos
Christo fa-
ciat similes.*

Obiectio.

Responso.

Simile.

Simile.

Ioan. 3.

a. Cor. 3.

Psal. 81.

*Cur Christus
homo
factus.*

1. Pet. 1.

Proper.

Quid si

scit Ch.

ill.

ambulan-

tu ambi-

lant.

la li

li li

Est & aliud medium breuius & compendiosius, cùm scilicet anima vulnerata, & à dulcedine tanti Domini p̄rōcupata, & eius pulchritudine inflammatā petit sine intermissione, cum magna assiduitate, ab eo, qui solus hunc potest dare thesaurum, ut eum largiri sibi dignetur: cùm videatur via certior & expeditior ad thesaurum hunc consequendum, illum petere, quā paulatim vi meditationis exprimere. Quo in casu maioris facienda erit oratio, quā meditationis. Ora igitur, & pete cum ardentissimo desiderio, sine intermissione, pretiosam hanc margaritam: quod vt cōmodius facias, oportet in promptu habeas verba quedam dulcia, & amore plena, quibuscum anima deuota desiderium hoc offerat Deo. De quibus verbis, vt & de omnibus alijs, quā ad hanc virtutem pertinent, proprio suo loco de amore Dei fūsūs agemus. Certus autem es, nullum istorum verborum, aut gemituum fore frustraneū. Cum enim Dominus noster tam magnus sit & liberalis, semper dabit per huiusmodi nouam deuotionem, aut nouam lucem, aut nouum amorem, aut nouam gratiam; aut ad se trahet cor cum ferventiori amore, & maiori efficacia; aut maiori illud gaudio perfunderet, aut denique in salutari cōcepto illud confirmabit. Noli itaque frater, noli per exiguum negligēt bona tam magna perdere, quā omni momento tibi posses comparare.

Pertinet etiam ad eandem charitatem, purificare oculum intentionis in omnibus actionibus nostris, vt non quāramus in illis proprium commodum, aut honorem, aut oblationem; sed benefacit & voluntatem Dei: ita vt omne quod facimus, (vel pro nostra, vel pro alterius voluntate) id faciamus non coacti, aut ex pura ceremonia, aut ex necessitate, aut vt hominibus placeamus, aut alio aliquo mundi respectu, sed purē propter amorem Dei; sicut bona vxor suo seruit marito, non propter proprium commodum, quod ab illo sperat; sed propter amorem, quo illum complectitur. In quo necesse est animam tam effidelem, & castam, vt quemadmodum pia & honesta coniunctio non aliam ob causam comit se, & ornari, quā vt oculis mariti sui placet: sic anima virtutum ornamenta assumat, tantum vt oculis placeat Dei. Non ideo dico illicitum esse operari propter præmium æternā vita; imo id sanctum est, & laudabile; sed quia quanto liberius est homo ab omni genere lucri, & purius Deo placere cupit, tanto etiam eius opera erunt perfectiora, & per consequens tantò plus merebitur. Quare non in eleganter dicti est à S. Bernardo: Purus amor mercenarius non est; purus amor de spe vires non sumit, nec tamen diffidentia & damnā sentit. Et in alio loco: Non sine præmio diligitor Deus, et si absque præmio diligendus sit; vacua namque vera charitas esse non potest, nec tamen mercenaria est, quippe non querit quā sua sunt; affectus enim amoris non est contritus venditionis.

Nec tantum in principio, aut fine operum, debet homo hanc intentionem habere; sed etiam cùm opus ipsum facit, si facere debet, vt temper illud offerat Deo, & actualiter Deum amet: vt etiam operans videatur non minus amare, & orare, quā operari: Et hoc modo non erit distractus in opere, quod facies; sicut enim Sancti operabantur, & hac ratione in operibus suis non distrahebantur. Et sic dicitur de Spona in Canticis, quod odor vestimentorum eius erat sicut odor thuris. per vestem enim animæ virtutem intelligimus, qua ipsa exornatur: & per thus, quod igni impositum in altum suavi cum odore ascendit, orationem: quā cum fiat in terris, in celo sollet operari. Cū igitur legitimus vestem sponsæ odorem thuris exhalasse, inluminatur, illam sic opera

Granat, Opus spirituali:

virtutum exercuisse, quod ea non minus orationes, quām operationes, propter magnitudinem deuotionis, qua cūm operabatur, vita sunt. Videmus si quod mater, cūm lauat pedes filij, aut mariti peregrinantis, simul & seruit illi, & amat illum, seruendoque & amando simul gaudet, & singularem ex ministerio, quod facit, gustum atque dulcedinem percipit. Tali igitur modo cor nostrum affectum & dispositum esse debet, cum Deo Creatori nostro aliquod obsequium præstamus: & si faciendo vestes nostræ pariter hoc incenso spirituali redolebunt.

Quod homo sic facit, magni est meriti: meritum *Vnde ope-* namque operum nostrorum potissimum dependet *rum nostro-* ab intentionis, amoris, & deuotionis, cum qua fiunt, *rum digni-* puritate. Quemadmodum enim in numinis, non *tas.* Simile.

Etiam *in lib. 7.* consideramus: paululum enim auri pretiosius est multo cupro: sic in bonis operibus non tam astimanda est ipsorum multitudo, quām amor & deuotio quibuscum fiunt: vt in minuta duo testantur, quā vidua Euangelica in gazophylacium misit; cā enim maiori astimauit Christus, quā magna multorum *Mar. 12.* *Luc. 21.* diuinitum munera. sic etiam accidet, vt bonum aliquod opus ex bona voluntate, charitate, & deuotione factum, maioris astimetur in conspectu Dei, quām multa alia, alio modo facta. Ita vt, quemadmodum vna seruens oratio plus impetrat à Deo, quam tepida multa; sic unum opus bonum factum cum deuotione, & seruore, multo plus mereatur, quām alia multa, quā non eo modo fiunt. Et hoc diligenter considerare deberent illi, qui viuunt in statu, vt teneantur semper opera bona facere, vt diligenter attendant, quomodo faciant ea, & ne extollantur quod faciunt multa bona opera, si non faciant ea cum multo amore, & deuotione.

Pertinet ad eandem Charitatem amare non tantum Deum, sed etiam proximum, propter Deum: *Charitas proximi.* cūm enim Charitatis sit amare Deum, & omnia quā Dei sunt, atque inter ea præcipuum sit animal rationale, factum ad imaginem Dei, & redemptum illius sanguine; hinc sit, vt ex qua radice & habitu nascitur amor Dei, ex eadē etiam amor proximi propter Deum nascatur. quemadmodū dici solet apud Hispanos: Amat canem propter dominum eius: & apud Belgas: Amat nutricem propter filiam. Proinde ait Doctores, Charitatem esse habitum unum, duos actus habentem: amare scilicet Deum propter se, & proximum propter Deum. Is enim est causa finalis, ob quam proximum amare debemus. Atque hæc causa sola mouere nos debet ad amandum illum, licet alioquin amore nostro indignissimum: non enim illum respicere, nec propter illum ipsum amare debemus; sed propter amorem illius Domini, qui eum creauit, & redemit, quicquid præcepit, vt proximum propter sui amorem diligamus. Licet enim amoris in illo causa nulla sit, in Deo tamen sunt infinita, propter quas dignus est, vt non tantum amemus proximos nostros propter illum: sed etiam, vt omnes molestias, & tormenta huius mundi animo prompto pro illo perferamus: ita vt si in proximo non sint amoris causæ, in Deo tamen sit harum causarum copia.

Hic amor requirit à nobis, vt nulli malum reddamus, de nullo male loquamur, neminem male vel *proximi quid* temere iudicemus, famam proximi non lēdamus, eius defectus celemus: imo potius ora detrahentium illi obturemus, & obstruamus.

Nec sufficit alicui iniuriam seu malum aliquod non facere: sed etiam necesse est omnibus benefacere; opem omnibus ferre; omnibus bene consulere: omnibus offenditias condonare; ab omnibus, quos offendimus, veniam orare; & super hac omnia, one-

Q. 9. *ra, in-*

Galat. 6:2. *ra, iniurias, simplicitatem; natus & defestus omnium sustinere: iuxta illud Apostoli: Alter alterius onerar portare, & sic adimplbitis legem Christi. Hoc est illud quod charitas requirit, in qua constunt lex & Prophetæ: sine qua qui vellet religionem aliquam condere, nihil aliud ageret, quam is, qui corpus vivum formare vellet sine anima: quod contradicitionem includit.*

Secundaria virtus, est Spes. *Altera virtus, soror Charitatis, est Spes: licet virtus haec in Christo non fuerit, multò etiam minus Fides: habebat enim his maiora & excellenteriora. Ad hanc pertinet Deum respicere ut Patrem, & erga eum cor habere filij: cū reuera sicut nemo in hoc mundo est, qui dignus sit appellari bonus, si cū Deo conseratur: sic etiam nullus est pater, qui tanto amore complectatur suos filios, quanto pater noster Deus nos complectitur. Sic etiam omnia qua in hoc mundo euident, siue prospera, siue aduersa sint, crede, quia sunt optima & salutis tuae conducibilia, (cum ne pauper quidem cadat sine illius prouidentia) & in omnibus rebus ad illius gremium recurre, explicans & detegens omnes tuas tribulationes in eius conspectu, sperans in immensam eius liberalitatem, & in promissionum illius fidelitatem, atque in arrabonem beneficiorum ab illo perceptorum: super omnia vero in merita dilecti eius filii, sperans fideliter, licet peccator sis, & miserrimus, Dominum tamen tibi propitium fore, & quando minime exspectabis, tunc omnia ad communum tuum dispositurum: & propterea semper versetur in animo illud Daudicium: *Ego autem mendicus sum & pauper: sed Dominus solcitus est mei.* Quod si homo diligenter scripturas Psalmorum, Prophetarum, & Evangeliorum percurrat, inueniet omnes plenas huiusmodi diuinæ prouidentiae, & spei nostræ: quæ de die in die animum hominis erigunt, ut in omni necessitate atque tribulatione sua speret in Domino. Sed & mihi crede, nunquam veram habebit pacem, animique tranquillitatem, quoniam hoc ante omnia agit, ut habeat hanc fiduciam & securitatem. Sine hac enim omnia illum inquietabunt, perturbabunt, & solitudine perpetua exagitabunt: si autem haec adsit, nihil illum turbare poterit, cum Deum habeat defensorem.*

Tertia virtus, est humilitas.

Matth. 11.

*Alia virtus est humilitas, tam interior, quam exterior: quæ est radix & fundamentum omnium virtutum aliarum. Hæc adeo dilucidè in persona, & vita nostri Salvatoris enituit, ut in ea potissimum iuberemus illum imitari, quando dixit, *Discite a me, quia misericordia sum & humilis corde.* Caietanus in hunc locum commentatus, ait in his duabus virtutibus totam philosophiam Christianam confitit: humilitas enim disponit animam nostram ad dona Dei recipienda, & mansuetudo nos aptos reddit ad suavitatem cum hominibus conuersandum.*

Ad hanc virtutem pertinet, ut homo se reputet creaturam vilem, abiecitam, miseram, immo totius mundi miserrimam: indignata pane quo vescitur, terra quam pedibus calcat, aere in quo respirat: nec maioris seipsum faciat, quam foetidum & abominabile cadaver, scatens vermicibus, cuius foetorem ne ipse quidem potest tolerare, & ob quod omnes oculos auertunt, & nares obturant, ne foetorem olfactant, horroremque videant. Hoc ut faciamus, atque sic existimemus, & tibi frater, & mihi coenent, (ait beatus Vincentius) magis tamen mihi, quam tibi. est enim omnis vita mea immunda, & foetida: sum totus coquinatus, corpus meum, & anima mea, & omne quicquid in me est, imundum est, & abominabile, propter peccatorum meorum corruptiōnem: & quod peius est, non obscuris argumentis comprehendo, turpitudinem, horrorem atque immunitatem.

B. Vincentii de fornicatione.

ditiam hanc quotidie in me augeri. Debet autem anima fidelis hanc immunditatem in se sentire, cum magno pudore, cum illa conspicua sit ei, cuius oculi penetrant quæque secretissima. Dolere quoque debet, quam potest maximè, propter peccata in Deum commissi; quodque gratiam diuina amisit, quam, cum aqua Baptismatis lauaretur, accepit: doleat inquam nō aliter, quam si ante distractum illud Dei tribunal stans crederet, se, uti fecerit in conspectu Dei, sic etiam in conspectu & hominum & Angelorum fecerit: atque ita confusus, & pudore atque rubore plenus, in conspectu corum incedat: & si perpendit diligenter, quid diuina Maiestas mereatur, & quod nominibus illi est obligatus, cum tantas misericordias, tantaque beneficia ab ipsa percepit, & quam male tam hoc, quam istud ei compensavit, immo quod loco seruitutis & obsequij debiti tot iniurias, opprobriaque reddidit, tam turpiter illam contemplit; videbit se dignum, in quem creature omnes in fungant, de quo vindictam sumant, quem membratim discerpant, & denrent: eo quod tam grauiter offendit communem omnium Creatorem & Dominum. Ob hanc itaque causam vltro desideret vilipendi, apernari, & ab omnibus contemni: omnia conuicta, opprobria, infamias, iniurias, & aduersa quæque ingruentia patienter ferat: hac illi non minus grata sit, quam solet esse homini vindicta, quam de lethali suo inimico sumit. Necesse est enim, ut nō minus se de seipso vindicet, eo quod Deum suum offendit. Pertinet etiam ad eandem humilitatem, ut sibi ipsi diffidat, omnibusque viribus suis, seque in omnibus conuerterat, & iactet in brachia pauperum, despectissimi, & pro amore sui mortui Christi, ut tandem eo perfectionis veniat; ne in omnibus opprobrijs, iniurijs, contumelijis omnibusque aduersis, qui illius amore patiatur, alius sit, quam mortuus.

*Porro quia æquum omnino est, ut talis sit figura & compositionis hominis exterior, qualis est interioris: oportet, ut quemadmodum interior, secundum iudicium suum, in ultimo huic mundi loco sit, & omnium se vilissimum existimat; sic etiam ad imitationem Christi exterior abiciatur, & humilietur, adeò ut, si fieri posset, omnium lataret pedes. In vestibus quoque, in incisu, sermone, conuersatione, in adibus, mensis, reliquisque omnibus (seruata tamen discretione) exterior homo sit interior simillimus: ne homo a seipso differat, aut duplex sit, peccetque in illud Ecclesiastici: *Non accipias faciem Ecl. 4, contra faciem.**

Cum sancta hac humilitate secura stat Castitas, quæ propriè dicenda est virtus Angelica, ipso Salvatore teste. Dico castitatem immetam humilitatem securam: hac enim virtute deficiente, altera in magno periculo versatur; sicut optimè dictum est ab Anselmo: Cū superbia non potest destruere humilitatem, eam evertit luxuria: & quando luxuria nō potest expugnare castitatem, expugnat eam superbia: quæ esti omnium virtutum sit tinea, potissimum tamen est castitatis. Qui igitur vult vere castus esse, si suam castitatem iungat huic sanctæ humilitati, hoc enim modo eam tuiorem seruabit.

Ad hanc virtutem pertinet, cor & corpus (si fieri posset) habere Angelicum: & fugere, quantum licet, omnes conuersationes, aspectus, commercia, & amicitias, quæ quoquo modo possint illi obesse, quantumvis etiam hominum spiritualium. Nam (vtoptimè dictum est a B. Thoma) amor spiritualis (a B. Thom. Opus. 24) peccatur in carnalem, propter similitudinem, quæ est inter utrumque.

Eiusdem quoque virtutis est, ut quotiescumque impura cogitatio cor hominis ingreditur, statim & eodem

Quarta virtus, est castitatis. Matth. 11.

dem momento illam magna cum diligentia eliminet, atque repellat; non aliter atque si ignitus esset carbo, vt alias diximus; siudeatque vt sit tam catus, & Deo fidelis, vt habeat oculos, si fieri posset; sic occlusos, ne videat quicquam, quo omnium Datorem pofit offendere: & cum fefe offeret occasio aliquid aspiciendi, dicat in corde suo dulciter; Domine mi, nolo mihi oculi mei seruia, vt videam aliquid, quo tuos possem offendere. Ne placeat quas bona voluntati tua, vt oculis meis, quos mihi dedisti, & quos luce tua illuminasti, vt ihs opera tua comprehendam, tanquam armis, quibus te offendam, abutar. Qui honeste & debita cum diligentia custodiet oculos suos, certus sit, quod & Deus vicius custodiet illum, multaque tentationes & pericula euader, atque in magna pace viuet.

Pars etiam castitatis est, vt homo contendat, cor suum sic vnitum, & Deo subiectum semper habere, ne quo inordinato affectu creaturam aliquam vanam aut transitoriam appetat: circumferat illud tanquam verem mortuum mundo, tanquam surdum & cecum, quod nihil gestit audire, vel videre, nisi quod utile est, & necessarium. Neque tantum cor & corpus castum esse debet; sed etiam casti sint oculi, casta verba, conuersationes, vestimenta, somnus, cibus & portus, vt mox dicemus. Perfecta enim castitas omnia vult esse casta: & si nonnunquam vnum quid minus castum sit, tota castitas pericitatur.

Ad hanc virtutem (inter alia) conducit plurimum in edendo bibendoque temperantia: etenim (vt Iohannes Climacus ait) escarum satietas fornicationis est mater: quileonem blanda demulcer manus, non nunquam illum mansuefacit: qui vero corpus obsequijs fouet, ipsum amplius eferabit. Ad acquirendam igitur hanc virtutem, aduigilare debet homo, vt dabo corpori suum nutrimentum, non oneretur stomachus, & spiritus nimia cibi & portus quantitate: sed sumat utrumque moderate, non quarens in ijs aut suauitatem, aut delectationem; sed solum vt naturae necessitati satisfiat. Licit naturaliter gustus aliquis inter edendum percipiatur; non tamen studio ille procurandus est, nec sapor in cibis ex industria queri debet, aut inter manducandum, quae delectoria sunt, eligi: sed buccellas omnes promiscuas, quas homo sumit, in pretiosissimum conditum sanguinis Christi Redemptoris nostri intingat, & ex dulcissimis fontibus vulnerum eius hauiat, quod bibat: capiat potius cibos communes, & viliores, quam delicatos, & pretiosos; recordando quod Christus Dominus noster in Cruce pro eo fel & acetum gustauit. Meminerit etiam qui vescitur cibis vilioribus, & partu pretijs, si nimia sumat illos cum auditate & delectatione, quod meritum perdit abstinentiam; quae non tam in qualitate cibi, quam in modo edendi consistit. Fieri enim potest (ait Augustinus) vt sine aliquo vito crapula vel voracitatis pretiosissimo cibo vtatur sapiens: insipiens autem feedissima gula flamma in cibum viliissimum inardescat. Non constitit igitur peccatum gula in qualitate ciborum, sed in inordinata delectatione. Debet igitur amator vita spiritualis, sine intermissione, cum sua sensualitate luctari, negans illi prudenter, quod illa pofit imprudenter. Debet autem sic carnem suam castigare, ne intereat natura, aut eius complexio indiscretu abstinencia rigore debilitetur, dum solius iudicij sui imperium quis sequitur. In omnibus enim optima est sancta discretionis mensura, & in omnibus standum est consilijs piorum & sapientum. Secundum hanc regulam despicienda est omnis vanitas, & curiositas in vestitu, in supellectilibus, & ijs quae ad lectulos & cubilia pertinent.

Hanc virtutem sequitur quasi eius soror Silentium
Graec. Opus. / spiritual.

innocentiae mater, clavis discretionis, socia castitatis, custos deuotionis, & ornamentum iuuentutis. Ad consequendam hanc virtutem tam excellētem, debet seruus Dei ante omnia diligenter aduigilare, ne vñquam ex ore eius prodeant verba noxia, vel in honesta: neque etiam aures prēbeat his, qui ea loquuntur; imo potius huiusmodi sermones interrumpat, cum maxima discretione, modoque quo potest optimo: abhorreat prorsus ab omni mendacio, ab adulacione, & ijs quae vanam gloriam prouocant. Non sit in verbis suis nimis asper, sed dulcis, & amabilis: non sunt verba nimis compoſita, sed plana, & simplicia. Caveat sibi quam diligentissime à verbis otiosis, propter tempus, quod interea amittitur, & potissimum à ridiculis & ineptis fabulis: ex namque deuotionem extinguit. Duo itaque à quibus hic potissimum sibi cauere debet, sunt, bene loqui de se ipso, & male de altero: vt magis itaque securus sit ab his periculis, quiescat, & (vt neq; in charitatem, aut obedientiam peccet) silentium voluntarium seruet: si tamen, vt silentium eius alij non sit tristis, aut moleſtum: cumque loquendum erit, breuis sit, quam maximè licet, sermo: loquatur autem caute, & cum discretione: & antequam os aperiat, statuat secum, nihil extra propositum proloqui.

Alijs ne faciliter contradicat, neque iuramentis in sermone vtatur: sed postquam his terve affirmavit id, quod verum arbitratur, nec ab alijs recipitur, eos in sua relinquat opinione, & taceat, quasi nil aliud sciret: nisi fortè hoc ipsius silentium aperte obesset diuinę glorię. Ne sit in suis opinionibus obſtitutus, nec in ijs quae referri nimis pertinax; neque id quod scit nimia affueratione affirmet, sed cum modestia & temperantia dicendo: Puto hoc aut illud sic fere habere: aut, Hoc ita est, si fallor &c.

Ne autem in hac re tanti momenti erret, neque Septem circ. barbarisnum (vt aiunt Grammatici) committat in cunctantia hoc idiome spirituali, seruus Dei debet has septem circūstantias diligenter obseruare, quando erit ei loquendum. Prima, est materia de qua loquetur: operet autem ea sit de rebus bonis, utilibus, & necessariis, non de malis, inutilibus, noxijs. Secunda, est finis, cur loquitur: non ex hypocrisi, obstinatione, vanitate, aut iactancia; sed cum simplicitate, humilitate, in finem honestum & necessarium. Tertia, est modus, quo loquitur: is sit non cum dissolutione, ex abrupto, confusè, aut affectate, stemine a quadam voce, & factis blanditijs, sed tractum cum mansuetudine & gratitate; licet ea non debeat esse nimia, sed cum suauitate mixta, qualis dicitur fuisse gratitas S. Bafilij: potissimum autem sermo mulierum magis planus esse debet, & mansuetus, is enim (vt aiunt) esse debet instar aquæ, quæ vt bona sit, nullum oportet habere saporem. Similiter non absque ratione affectate loqui reprehenditur; maximè in ijs, qui id agunt ea intentione, vt videantur discreti, prudentes, & eloquentes: quod in viro magnum est vitium, & in foemina grande periculum. Quarta circumstantia, est persona, qua loquitur, multa namque loqui iunioribus non licet: imo in illis silentium cum reverendia maximum est ornatum: nec minus etiam ornamentum est in pueris & virginibus, quibus loquitur S. Ambrosius: Attende tibi virgo in verbis Ambrosiis, quae profers: sapientia neque indecorum est virginis, de rebus multis, licet bonis, loqui, aut disceptare. Quinta est, vt consideret persona, qua cum loquimur: pueris enim ijs, qui sunt sapientiores, & seniores, non omnibus loqui contueat: nisi forte cum id aliter fieri nequit, aut quando necessitas requirit. Sexta est, consideratio loci, in quo loquendum est: sunt enim loca alia ad loquendum, alia ad tacendum dicata: in Ecclesijs enim, & similibus locis, fabulari

VII.
Eccl. 3.

Pro. 25.

Septima vir-
tus, est mor-
tificatio pro
pria volun-
tatis, velo-
bedientia.

Jacob. 1.

bulari non licet. Septima, est respectus temporis, in quo loquimur: est enim (vt Salomon ait) tempus tacendi, & tempus loquendi. Hec enim ex primariis prudentiae partibus vna est, maxime quando volumus admonere, contulere, vel arguere: in omni namque re obseruandum est tempus & opportunitas, in hac autem maxime, sine qua causa est & sterili omnis admonitio. De illis autem, qui opportune & debito tempore loquuntur, ait Sapiens: *Mala au-
rea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.* Qui no vult in sermone suo delinquerre, has cunctantias debet obseruare: qui enim in harum aliquam deficit, errat, & in regulam bene loquendi peccat. Cumque difficultissimum sit in aliquo horum defectuum non impingere, optimum erit remedium, ad portum silentij aquam dirigere, in quo nullum est ex his periculis.

Potquam lingua mortificata, & temperata erit hoc modo, etiam propria voluntas est mortificanda, quae est quasi altera clavis bona viræ; vt autem hoc commodius fiat, utilissima erit obedientia; & vnum enim inter exercitia, quorum hic maxima habenda est ratio, hæc virtus est: cum non ignoremus, perfectam voluntatis mortificationem sacrificium esse Deo gratissimum. Vnumquodque opus simplificiter ex obedientia factum (licet exigui per se sit pretius) suscipit Deus, & præmio, tanquam excellens quid remuneratur. Nihil autem (quantumvis magnum sit) placere ei potest, si inobedientiam vel Dei vel hominum habeat adiunctam. Obtemperet igitur seruus Dei alacriter, & animo deuoto suis maioribus: reueretur, & honoret illos propter Deum, honorem enim, quo ex seipso digni fortè non sunt, officijs sui ratione merentur. Obediat similiter æquilibus, & etiam inferioribus, in rebus licitis & honestis.

Lætetur & exultet cum corripiatur, admonetur, vel eruditur a quolibet: nec sese cōtumaciter, ac superbè aduersus illos, qui eum corripiunt, defendat: sed imitando suum Dominum, potius sufferat & taceat: nisi forte ex eius silentio notabile scandalum possit subsequi. Fiat inferior omnibus creaturis propter Deum. Sed & licet magnas consolationes, & gratias ab illo perciperet, ne tamen animo efferatur, nec se alij præstantiorem arbitretur: si enim verum fateri velit, omne donum optimum est à patre lumine; à seipso nil habet miser homo, præter peccatum.

Quinetiam assuecat quascunq; iniurias, opprobria, derisiones, calumnias, afflictiones, & dannæ, quæ Deus permittit vt illi eueniant, sine rædio & murere sustinere, sine vla hæxitatione credens, Deum hæc non nisi ex iusta & bona sua dispositione immittere. Idèo nec indignari debet, nec male precari hominibus, per quorum manus hæc veniunt: immo potius se Deo assimilans, erga illos benevolum se & mansuetum præbeat. Neminem temere iudicet, nec metuatur hominem iuxta miseram & corruptibilem corporis formam extrinsecum; sed secundum incomprehensibilem animæ dignitatem, quæ ad imaginem Dei facta est. Neminis exhibeat mortuum, iracundum, amarum, sed tā in familiari cōversatione, quām in verbis, & responsionibus sit affabilis, & benignus omnibus, cum mansueta graniata. Aliorum defectum patienter ferat. Illos tamen, qui honorem Dei contaminant, cum omni diligentia, atque benevolentia, vt sese emendeat, placide admoneat; siue per seipsum, siue per alios, si quem inde fructum expectet. Detergetur peccatum in homine, & non hominem propter peccatum: homo enim opus Dei est, peccatum autem opus hominis. Sit paratus, vt, cum opus est, omnibus beneficiat, etiam ijs, qui ipsi male volunt, & condoleat tam his, qui male agunt, quam qui mala patiuntur. Ante

omnia sympathia, seu compassione tactus, misericordia animarum defunctorum, que in Purgatorio cunctantur, & mundantur, Dominumque pro illis deprecetur: vt autem, facilis dolet ob inala alterius, imaginetur se in loco & statu eorum esse qui patiuntur: & sentiat ita mala aliorum, sicut sua propria sentiret. Nemini inuidet, cum nullo rixetur, bene de omnibus opinetur: quod si aliquando mala suspicione animum subeant, mox inde expellat. Nemine contemnat, peccatorem nullum despiciat: qui enim hodie peruersus est, eras per Dei gratiam forte convertetur. Propolitum firmum & stabile faciat, nolle se in posterum quemquam iudicare, aliorumque dicta & facta in bonam partem interpretari disceat, cum simplici & benigno corde omnia & singula videns atque audiens.

Non turbetur quoque propter mala & infortunia passim in hoc mundo emergentia: sed in omni re confidat diuina prouidentia, sine qua ne passus vnu laqueo capitur. Commendet eidem diuina prouidentia tam seipsum, quam omnia sua, humili cum fiducia sperans in Domino, tam bono & fideliter in quacunque tribulatione ad illum feruientissimis precibus recurrens, vt monet Propheta, dicens: *Ita super Dominum curam tuam, & ipse te enierit.* Psal. 54. ideoque licet nonnunquam internas consolationes subtrahantur, insuper & grauissime affligatur, non tamen à sancto suo proposito reficiat, sed perseveret in conspectu Domini, cum humilitate, & spe, non querendo vanas consolationes, quibus sese oblectet: ille enim consolabitur eum.

Si malignus spiritus immittat in cor illius personas & detestandas aliquas cogitationes, nihil illas curer, sed confessim oculos animæ claudat: multo enim faciliter in hoc certamine victoriam reportabit illas despiciendo, quam eas magni faciendo, aut cum ipsis pugnando. Neque arbitretur vulnus esse sagitta, cui statim resistit, & mox se repellit. In hoc enim peccatum non committitur, quod confiteri debeat: et si enim ad peccata confitendum sit obligatus, non tamen peccatorum tentationes, quibus non consensit, confiteri tenetur. Immundæ cogitationes non contaminant hominem, quando non accedit delectatio: aliud enim est malum sentire, & aliud malo consentire. Sed & sciendum est, multis sanctis sepe maximos ardores vitorum carnis pertulisse, quos tamen & ratione & voluntate à se reje-
cerunt.

Non est existimandum vitæ sanctitatem in eo *vera deuotio* confitere, quod quis in anima magnas consolationes & dulcedines percipit; sed nec teneritudo spiritus, qua quidam nullo negotio in lachrymas resoluntur, pro vera & certa deuotione habenda est; hæc enim, & huiusmodi nonnunquam inter hereticos & paganos reperiuntur: vera autem deuotio, est prompta voluntas, qua homo sese offert ad omnia, quæcumque ad honorem & obsequium Dei pertinent. Hæc semper fertilis est, nec vnuquam suo fructu desituitur, licet anima sicca est, & cor sterile. quare spiritualis homo non debet inordinate dulcedines illas internas appetere; sed in vtrumq; paratus esse debet, & ad recipientum illas, si dentur; & ad carentium ijs, si negentur, prout Deo placuerit. Si Deo vnum fuerit, vt cum consoletur, recipiat gratiam cum humilitate, & gratiarum actione; cœteatque nedono tam incomparabili, tantum ad suam vtratur consolationem; nec ita lætetur ob donum, vt obliniscatur Donatoris. Sit autem non minus puris & simplicibus, non minus humilis & promptus, cū visitatur à Deo, quā erat cū non visitabatur. Nec securus esse, aut sic in datis debet quiescere, quemadmodum in ipso Datore quicquidcum est, qui suis ultimus om-

nium nostrum constituitur. Quantumvis exiguia sit gratia, quæ accipitur, semper tamen se illa iudicet indignum; imò semper existimet se peius quam consolacione dignorem. Si aut canens, aut legens divinum officium, non poterit eam habere mentis attentionem, quam optat; non perturbetur, neque diffidat, aut puer orationes factas corde distracto esse steriles & infructuosas. Deoq; ingratas, cum is, qui orat distrahit illas inuitus patitur; facitque alteri animo quidquid potest, offerens Deo bonam voluntatem, & perseverans in orationibus, cum omni cura & diligentia. Non sit igitur impatiens, aut inquietus, nec turbetur nimissus resignans se in manus Dei, confortetur: eft enim Dominus noster tam bonus & pius, ut benigne sustineat eos, qui loquentes secum in oratione, retinent in cordibus suis ea, quæ sunt praesentia & conspectu illius indigna. Dicat igitur, Domine tu scis, quia cor meum distractum diversis in partibus diuagatur, & mille loca pererat; miserere, miserere mei vilissimi peccatoris: O bone Iesu responde pro me, & quidquid mihi defit supplere quæso ne dedigeris. Ego propter infirmitatem meam ruinæ sum proximus: sustine me, & non cadam. Sed quid dicam, cum tam debilis sum & infirmus: tu autem cadentem me millies benignus adhuc expecies? Disponat quoque se & desideret se pe communicare pro gloria Dei, quod si nequirit sacramentaliter communicare, quories desiderat, non turbetur, sed subiiciens se diuina voluntati, præparet se ad recipiendam sanctam Communio- nem spiritualiter; nemo enim poterit impedire, ne quis ad Dominum accedit, eumque spiritualiter recipiat, etiam si millies vno die hoc facere vellet.

Vesperi omnes sensus, animaque potentias col- ligat, examinans diligenter, quomodo diem illum transfigit, ut supra diximus: quo facto, incumbat, & honeste se ad dormiendum componat, ut somnus (si fieri posse) eum de Deo dulciter meditantem inueniat, & pia eius desideria teneat, ut reddit cum expergitetur. Manè autem euigilans statim cor ad Deum eleuet, primasque cogitationes suas cum verbis ad Deum Creatorem suum dirigat, dicens: *Deus Deus meus, ad te deinceps vigilo. & mox: In matutinis meditabor in te, quia auctus adiutor meus.* Hoc igitur modo debet homo se preparare ad recipiendum & continuandum gratiam devotionis, quæ nunquam est intermittenda. Si autem ob confusione & distractionem spiritus, homo tam libere nequeat ad Deum converti, aut si dormienti impudica & turpia obrepant: insomnia: non ob hoc turbetur, & indistretè tristetur: sed mox cum euigilauerit, & ad vnum suæ rationis redierit, detestetur hanc turpitudinem, quam somniavit, & cum humilitate & patientia molestiam, quam in somno passus est, sustineat.

Fugiat no solum peccata grauiora, sed etiam minima negligentias, cum omni cura & sollicitudine: si enim illi cura non sit vitare omnia, quæ Deo displicent, & omnia quæ impediunt, cuiusque amorem retardant, nunquam perfectam puritatem, pacemque interiorum consequetur. Et quamvis istæ negligentia partum momenti sint, nihilominus ex partu illis, sine gloriatur, maiora paulatim pullularent. Non enim est inimicus tam vilis & impotens, qui nocere non posse, si contemnatur. Quare non in merito D. Gregorius: Nonnunquam, aut, in parva deterius, quam in maioru culpa peccatur. Major enim, quæ cito, quia culpa est, cognoscitur, eò etiam celerius emendatur: minor verò dum quasi nulla creditur, eo peius, quod & securius in vno retinetur.

Non tamen ideo spem abiscente debet homo, cum aliquot horum peccatorum committit, neq; à conspectu Dei fugiat: sed revertatur ad illum cum hu-

Gratias, Opus. spiritual.

militate, & fiducia, & tractet cum illo de malo, quod fecit, & de sua ingratitudine, & plangens & lachrymas fundens vberimas, & dolens quod talè Dominum offendit: & non tantum conuertat oculos ad profundam suam miseriariam, sed consideret si mul immensam Dei misericordiam, qua nunquam desitutuntur, qui ex toto corde ad illam recurunt. Pro integra vero satisfactione, & emendatione suorum peccatorum, offerat aeterno Patri sanctissimam vitam, & crudelissimam mortem vngeniti eius Filij, & perat obnoxie ab eodem Filio, ut ipse dignetur maculas peccatorum suorum, pretioso sanguine suo in cruce effuso eluere. Quo facto, confidat, & prosequatur vitam suam cum eodem spiritu & affectu, quem habebat antequam peccaret.

Non expanescat, aut animum desponeat, si nul- Non diffide- lo modo poterit vincere, aut superare quodam suos dum, cum a- defectus, & passiones: sed commendans se in diuina liquos defe- misericordia, & in sinu eius recurrens, perseveret ctus vincere cum humilitate & patientia, nunquam desperans: & si centies in die eader, centies cum spe veniam re- no possumus. surgat, proponens velle se horis singulis fieri vigi- lantiorem, & magis ad ea, quæ debet, attentum. Non tamen confidat in suis viribus, sed in bonitate & misericordia Dei, & in favore gratia illius, quæ nunquam denegatur ei, qui pro sua parte facit quod debet.

Debet quoque omnes animæ sua affectus hoc modo Affectus era- habere ordinatos, & ad Deum directos, ut Deus debet. dñm, cum a- sit illis omnia in omnibus: illum solum intueantur, & omnia in illo. Non coniicit oculos in illa, nec cupiat illis frui, ob illud quod sunt; sed respiciat omnia in Deo, considerans id quod in illis est præcipuum, nimirum, quod à Deo deriuantur, & aliquid eius representant. Hoc modo gustus & delectatio creaturarum erit non modò purior, sed etiam sua- uior & maior. Commendet omnia opera sua diuina sapientia, ut ipsa ea dirigat & perficiat. Ipsi Saluatori & aeterno eius Patri offerat perpetuas laudes, pro totius Ecclesie salute, iunctas & con corporatas Christi sanctissimis operibus & exercitiis: tunc enim opera & exercitia nostra erunt nobilissima, Deoque gratissima: ab heroicis enim Christi operibus (ad quorum similitudinem facta sunt, & propter quæ gratia datur) mirum in modum nobilitantur, atque inæstimabilem dignitatem recipiunt. Propreterea monet Apostolus, ut offeramus Deo sacrificium bonorum operum, ut per Christum Deo sint accepta. Quamcumque igitur rem agit aut pati- tur, magnam aut parvam, interiore vel exteriorum, offerat Deo, ut valorem & dignitatem suam à valore & dignitate sacratissimæ Redemptoris pas- sionis accipiant.

Non sit præcepis & festinus in rebus agendis: ne- Discretæ omnia agenda. que eas nimio cum affectu aggrediatur, faciens se captiuum & seruum earum: sed studeat semper cor suum in vera libertate conseruare. Non sequatur impetuoso animi sui motus, etiam in rebus optimis: sed cum ratione & consideratione prudenter agat, ut semper sit dominus suarum passionum, & affectuum. Neque confidat, existimans affectus suos, & stimulos esse bonos: nulla enim virtus est virtus, nisi adit discretio: imò ipse amor Dei (humaniter loquendo) erit noxius sine discretione. Discretè igitur reiiciat, quidquid dare posset occasionem amittendi, aut impediendi pacem & quietem interiorem: diligenter autem expellat infrænes iræ, auaritiae, voluptatis, timoris, latitiae, gemitis, & gritudinis, amoris, odij, aliorumque vitiorum pa- fiones: haec namque præ ceteris pacem animi tol- lunt.

Non minus necesse est, ut homo à se eliminet o-

Oratio, cum
cur est diffr-
atum.

Vespericon-
santiam
examina-
tum.

Pl. 62.

Venialis
punctata su-
genda.

Greg. in
Pator.

Quid fac-
endum cum
peccatoris
miser.

Q. 9. 2. mnes

que pacem
impedirent.

mines vanos & indiscretos scrupulos, & denique quamcunque cogitationem superuacaneam, que quoquo modo potest animi pacem turbare. Non perturberet vnguam ob inconueniens aliquod, quod accedit; in fine namque omnia temporalia sunt transitoria: ita ut omnis perditio temporalis nil aliud sit, quam representatio, vel ante tempus debiti solutio. Denique sic separando tam intellectum, quam affectum a rebus transitoriis & mundanis, omnes vires & potentias intus in unum colligat, ibique sine intermissione cum Deo communiciet atque negotietur.

In omni tempore & loco, cum magna reuerentia consideret Dei praesentiam: ipse enim omnibus horis, & in omnibus locis praesens est, vt loquatur cum illo, non aliter atque cum amico, exponens ei fidelia sua desideria, affectusque inflammatos. Difficiliter negotia sua cum eo ipso, solus cum solo; ea namque cum Deo familiaritas incomparabiles adseret utilitates. Nec animum despondet, nec spem abiciat, videns cor suum Euripo mutabilius & inconstantius; & quod difficulter possunt cogitationes in Deo fixas detinere: sed sequitur constanter, & refrinet illas, coercatque ut regia via ingrediatur: cum enim post aliqualem laborem iam huic itineri assuefacte sunt, in posterum erit non solum facile, & iucundum in Deo, & in rebus diuinis meditari: sed non poterit vna hora esse absque talis meditatione: & si quando anima diuagetur, statim ad primum exercitium reuertatur, dicens; Vbi eras anima mea? quid te proriperas? quid nacta es? quid tibi comparasti? quid interea dum a Domino tuo separata diuagaris lucrificisti aliud, quam temporis iacturam & cordis distractionem? Causa posthac domo ereras, diuicula queras, & a Domino tuo diuageris quasi vagabunda; cum nihil sit quod minus decet tam magni Domini sponsam, quam haec distractio.

Constituat sibi ante oculos imaginem Christi crucifixi, & imprimat illam quam potest profundissime cordis sui centro, salutans illum, & exhibens debitam reuerentiam, cum interiore devotione, sanctissimis illius vulneribus, & eterna memoria dignissimis, cumque amabilis & humiliaudacia abscondatur in illis. Vbi vero totus intellectus sic occupatus est hac vita, mortisque Redemptoris nostri imaginatione, nullus extraneis imaginationibus locus erit, sed foras ejuscentur omnes imaginationes & cogitationes inuiles, & tanquam clatus clavo pellentur. Adeo quod homo ille, quantum in hac vita possibile est, semper secum habitabit, animo praesens, & corde ab omnibus rebus transitoriis abstracto, semper secum meditabitur, semper Deum contemplabitur, dulcia & amabilia cum eo miscebit colloquia: & maximam existimabit esse iacturam, si separatur vel breuissimo temporis spatio ab illo summo bono, in quo bona omnia reperiuntur.

QUID HOMO DEBEAT DEO, SIBI ipsi, & proximo.

C A P V T III.

CIVIam iam de virtutibus in genere locuti fuerimus, aliud capitulum subiungemus, in quo magis particulariter de ipsis agemus, reducentes omnia, de quibus haec tenus disseruimus, ad tria principalia capita vel obligations, quibus omnis Christianus deuictus est; hoc est, dicemus obiter, quid homo debeat Deo, quid sibi ipsi, quid proximo: quae tres iustitiae partes sunt, in quibus Propheta Micheas omnium virtutum summam constituit. *sum dicit: Indicabo tibi, O homo, quid sit bonum, &*

quid Dominus requirat a te: utique facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Horum primum, facere scilicet iudicium, ad hominem ipsum spectat: secundum, amare misericordiam, ad proximum: & tertium, quod est sollicitum ambulare cum Deo, ad cultum & reuerentiam ipsius Dei pertinet.

Incipientes igitur ab harum obligationum maxima, dicimus diligenter hinc notandum esse, sicut inter gemmas quaedam naturaliter reliquias sunt excellentiores, ut sunt adamantes, pyropi, smaragdi &c. sicut inter virtutes quaedam inueniri, quae naturaliter sunt sine vlla comparatione reliquias præstantiores, cum circa Deum ipsum versentur, & propterea Theologica vocantur: quibus adiungere possumus timorem, & reuerentiam Dei, ac Religionem, quae obiectum habet venerationem Dei, cum alijs omnibus, quae ad diuinum cultum spectant. Hæc tantum inter alias virtutes sunt nobiliores, sed illarum quoque causa sunt, & origines: ideoq; in comparatione cum reliquis virtutibus idem sunt, quod cæli, si cum omnibus creaturis inferioribus, quæ a motu illorum dependent, conferantur. Quare qui ad fastigium, vtaque Christianæ perfectionem contendit, licet id agere debet, ut habeat in se virtutes omnes connexas, (quemadmodum enim necessarium est, ut in cithara fides omnes inter se sint aptata & composita, si sonum edet concinnum; sic etiam oportet omnes virtutes simul adesse inter se compositas, ut fiat bona vita suavitatis harmonia) tamen ante omnia studere debet, ut crescat, & proficiat in illis virtutibus supradictis: quanto enim magis in illis proficeret, tanto erit perfectior. Credo quidem hanc ob causam multos ex veteribus illis Patriarchis, tam perfectos in virtutibus fuisse, sicut Abraham, Isaac, Iacob, David, & alij similes: nam eti coniugati, diuitesque erant, & proinde exterris rebus implicati, secularibusque cogitationibus, & domestica negotiis occupati, fuerunt tamen sanctissimi, cum haberent sanctissimas illas virtutes, ut manifeste sat, liquet in fide & obedientia Abraham, in amore, subiectione, deuotione, & spe atque fiducia quam habebat Rex David in Domino, qui non aliter in omni sua tribulatione configubebat ad illum, & in eo sperabat, quam filius in patre, immo etiam multo amplius, cum diceret; *Pater meus & Psal. 16. mater mea dereliquerunt me; Dominus autem assumpsit me.*

Ad comparandas igitur illas virtutes tam excellentes, non inuenio mediū aliquod conuenientius, quamquam per siadere animo nostro, & quam possumus noster, studiosissime hoc cor nostrum dirigere, Deum esse verum Patrem nostrum, & plus quam Patrem: quia in affectu paterno, nec in prouidentia, nec in amore quispiam cum illo potest comparari, cum nemo præter illum nos creauerit, nec aliquis tam benevolus & beneficus sit, quam ipse: cumq; illud sumiteret crediderimus, studeamus semper ad illum respicere, non alijs oculis, quam filios patre suum solet intueri; hoc est, corde pleno dilectione, tenerimo, humiliando, eiusq; sanctæ voluntati obedientissimo; corde, spe in omni tribulatione solidato, & sub alijs paternæ prouidentiæ latirante. Iste oculis, & isto corde homo debet intueri Deum, quotiescumq; illius meminerit. Et hoc facere debet, quotiescumque poterit die ac nocte: ut hoc modo progrediatur cum fato, & gratia diuina paulatim creando in anima sua cor tale, sicut faciebat Propheta, cum diceret; *Nomen tuum, & memoria tuum in desiderio anima. Anima mea desiderans te in nocte: sed & spiritus meo in præcordijs meis de manu vigilabo ad te.* *Talis conditio cordis & affectus erga Deum verbis expli-*

cas

carin non potest, nec solis humanis viribus potest accquiri: ideoque is tantum nouit, quid sit, qui probavit: & ille solus possidet, qui accepit. Ideoque homo debet tale cor erga Deum sine intermissione simplex ab eodem petere, & sperare, quod tandem accipiet: confidens in verbo illius, qui dixit: *Si vos, cūm sitis mali, nosīs bona data dare sīlīs vestris: quānō magis Pater vester, qui in celis ēst, dabit spīritū bonū pēnitētib⁹ / & spīritū ille ēst, de quo ait Apostolus: Nō accēpīs spīritū sīrūtūs itērūtū in itōrētū: sed acēpīs spīritū adoptiōtūs filiōtū, in quo clāmātūs Abba Pater.* Is alius non ēst, quam perfectissimum, & omnibus numeris absolutum cor erga Deū, quale filius habet erga patrem, amando illū cum omni reverentia & obedientia, recurrendo ad illum in omni tribulatione; & sperando in eo, tāquiam in verissimo & fidelissimo Patre. Tale cor promittit Deus apud Ezechielem, dicens: *Dabo vobis cor nouū, & spīritū nouū ponā in medio vestri: & auferām cor lapidēū de carne vestra, & dabo vobis cor carneū. Et spīritū meū ponā in medio vestri: & facia ut in praeceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini.* Nec tantum hic Propheta, sed omnes simili Prophetae vñanimi voce nil crebrius, quam hunc spīritū filij promittunt, quem acciperemus per vñigenitum Filij Dei merita, & idem singulari modo datus est in ipso die Pentecostes.

Matth. 7.

Rom. 2.

Bach. 36.

In tract. B.
Vnde de Vi-
ta spiritu.
Septem de
bimū Deo.

Beatus Vincentius ad particularia magis descendens, si ait: Debes praecipue septiformi affectu exerceri ad Dominum, scilicet amore ardentissimo, timore summo, honore debito, zelo constantissimo, & illis debet adiungi gratiarum actio, & vox laudis, omnimode obedientia promptitudo, & suavitatis diuinae pro posse degustatio. Et ideo continuè debes ista septem deute petere à Deo, vtpote dicendo: Bone Iesu, fac vt totis medullis amem te, summe timem, reuerear, & pro omni honore tuo fortissime zeler: ita quod omne tuum opprobrium tanquam tuæ gloria zelotypus vehementissime exhorrecam: & potissimum in me, aut à me, vel pro me facta tibi sint opprobria villa Deus meus. Da etiam, vt tuum dominium tanquam tua creatura humiliter adorem & recognoscam, & de omnibus beneficijs à te mihi impensis gratias semper agam, & hoc cum summa gratitudine cordis. Da etiam, vt in omnibus semper te benedicam, laudem & magnificem, & hoc cum summo iubilo & tripludio cordis, & tibi in omnibus obtemperans & obediens semper reficiar dulcissima tua & ineffabilis tuitate, quasi cum Sanctis tuis, Angelis, & Apostolis tua mēla aſſiſtēs, licet omnino indignus & ingratius reperiar. Qui cum Patre & Spiritu sancto, &c.

Debet etiā circa seipsum exerceri alio septiformi affectu. Primo scilicet, quod totus de suis virtutis & defectibus cōfundatur. Secundo, vt peccata sua tanquam Dei offensiva, & sui ipsius maculatitia, acutissimo & acerbissimo dolore plangat & deploret. Tertio, humiliatio sui & concupiscentia cum contemptu, vt scilicet totis viribus se sicut rē vilissimam & foetidissimam spernat & contemni appetat, vt dicitum est. Quartu, rigore seuerissimo, vt scilicet corpus suum aperiremē maceret, & macerari appetat, tanquam peccato fētidum, inō tanquam latrinam & sentinam & tumulum omnium foecitatum. Quintu, ira implacabili contra omnia virtus sua, & contra radices & inclinations vñiorum suorum. Sexto, vigore pernigili & strenuo, vt scilicet omnes sensus, actus, & poterias suas, semper cum quadam virilissima strenuitate in omne bonum teneat pernigiles & attentas. Septimo, discretione perfecta & modestia sue moderantia, vt scilicet in omnibus distractissime feruet menuram & modum, videlicet internimū & noſatis, vt

scilicet nihil sit in eo superfluum, nihil dimidiatum aut defecitum, nec plusquam debet, aut minus quam deceat.

Debet etiam circa proximum se exercere alio septiformi affectu. Primo quidem per piam compationem, vt scilicet ita sentiat aliorum mala & incommoda, sicut sua. Secundo, per dulcem congratulationem, vt scilicet de aliorum bonis latetur, sicut de suis.

Septem qua-
dibemus
proximo.

Tertio, per tranquillam suppurationem & condonationem, vt scilicet molestias & iniurias ab alijs illatis patienter toleret, & ex corde indulget & condonet. Quartu, per benignam affabilitatem, vt scilicet sit ad omnes benignus, & omnibus bonum affectet & optet, & talem se exhibeat in gestibus suis & verbis. Quintu, per reverentiam humilem, scilicet vt omnes sibi praeferat, & omnes reuereatur, & omnibus ex corde subdat, tanquam dominis suis. Sexto, per concordiam vñanimem: vt scilicet, quantum in se est, & quantum secundum Deū potest esse, vnum sentiat cum omnibus, & ita sentiat se esse omnes, & illos se, & omnium rectum velle pro suo reperit, & econtra. Septimo, per Christiformem sui pro omnibus oblationem, scilicet vt ad instar Christi pro omnium salute sit paratus & sollicitus ponere vitam suam, & die nocteque orat: & laborare, vt omnes in Christo inuiscerentur, & Christus in eis. Sed tamen ne ex hoc credatur, quod virtus hominum non sint pro toto posse cauenda, & fugienda. Sciendum quod quandocunque ex societate malorum hominum vel imperfectorum esset periculum, vel occasio retrahens, vel impediens a perfectione, vel feruore prædictarum virtutum, debet a talibus sicut a serpentibus vel draconibus elongari. Non enim est carbo ita ignitus, quin in aqua frigescat, aut tepeſcat sic ecōtra, vix est carbo ita frigidus, quin aceruo carbonum ardentium accēdatur. Alias vbi periculum huiusmodi non imminent, in mera simplicitate debes aliorum non videre defectus, aut si videas per cōpationem supportare vt tuos. Haſtenus verba sunt B. Vincenti.

Sed quia radix & fundamentum omnium harum virtutum est charitas & misericordia in proximum: necesse est, vt in ea potissimum homo se se exerceat qui Deo placere desiderat: ea enim est quæ in Scripturis sacris inter alias maximè commendatur. Apud Prophetam Zachariam quærentibus Iudeis an hoc vel illo die ieiunandum & flēdūm esset, vt legē Domini obseruerent, eique placent, respondit Deus: *Iudicium verius indicat: & misericordiam & misera- tationes facite unusquisq; cum fratre suo. Et viduā & pupillā, & adueniam, & pauperem nolite calumniari, & malum vir fratri suo non cogite in corde suo.* Sic enim placebitis mihi, & legem meam obseruabitis.

Nec minus eadem virtus laudatur apud Esaiam, vbi Dominus ait per os Prophetæ: *Hoc est requies mea, resicere lassum, & hoc meum refrigerium.* Nescio sane quibus verbis virtutem hanc nobis amplius cōmendare possum, cūm semetipsum in locū pauperis substituat, suamq; consolationem & refrigerium appelleret, quidquid sit afflito & pauperi. Super omnia vero summam mihi parit admirationē, quod apud Ezechielem legitur, vbi Dominus commemorans peccata, ob quæ infamis illa Sodomorum ciuitas in extremum exitium deuenit, ea ad quinque genera redit, dicens: *Hac fuit iniquitas Sodoma fororis tua, superbia, satanitas, panis, & abundantia, & otium ipsius & fidiarum eius. & manum egeno & pauperi non porrigebat.*

Quæ peiora dici possent de hoc vitio, cūm Deus ipse hoc vltimo loco ponat inter ea, ob quæ miseri illi in malorum omnium extremum prolapſi sunt. Quis igitur exitus maner illos, qui theſaurum theſauro cumulant, & nihilominus ſecurè viuunt? *Ezech. 14.*

non animaduerentes se in eadem esse cum Sodomitis damnatione? Hæc aliaq; huiusmodi dicunt Prophetæ.

Matt. 25.

Euangelium verò, quod lex amoris est, ecquid dicet? Quid magis in fauorem & commendationem huius virtutis dici posset, quam quod Dominus omnem rationem, totumq; fundamentum Iudicij finalis constituet in eo, si quis fecerit aut non fecerit opera misericordia? Quid magnificentius dici posset de hoc negotio, quam quod sequitur in eodem contextu. *Quod vni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti?* Quid grauius? quam in his duobus preceptis, in amore Dei scilicet & proximi, legem & Prophetas omnes confistere? In ultima quoque concione sua, quæ habuit Dominus in cena, ecquid magis commendat nobis, quam charitatis & benevolentiam erga proximum? *Hoc est præcepsrum meum*, inquit, *ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos*, & paulò post, *In hoc cognoscet omnes quod discipuli mei iſiſi, si dilectionem adiuicem habueritis.* Nec contentus quod tanto cum affectu eis virtutem hanc commendasset, mox orat Patrem, ut executionem huius mandati ipsi per gratiam suam concedat. *Pater, inquit, sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unius, sicut & nos;* ut credat mundus, quod tu me misisti, significans his verbis, charitatem & amore inter Christianos tantum esse debere, atq; adeò ab omnibus ijs, quæ à carne & sanguine sperari possent, tam longè alienum, ut sit certissimum argumentum ad intellectus hominum cōuincendos, ut credant, non esse possibile, quod homines non essent caelestes, qui taleri haberent inter se charitatem. Omnia hæc declarant, summae esse debere charitatem, & misericordiam nostram erga proximum, & quomodo illi in suis necessitatibus subuenire debeamus, ut iam antea declarauimus, cum de charitate tractaremus.

Matt. 25.

Ios. 15.
ibidem.

Ios. 17.

Mich. 6.

Esa. 61.

Ad obseruanda omnia supradicta, necesse est, ut homo cor habeat semper attentum, sollicitum, & perpetuo timore & vigilantia munimum, ne deficit in aliquo eorum, quæ hæc tenus à nobis commemorata sunt. Oportet autem timor ille sit tam viutus, tā profundus, atque adeò continuus, ne homo sit vñquam supinus aut negligens in ijs, quæ sui sunt officijs: sed ut sit perpetuus itimulus, & incentiuum ad quamcumq; aliam virtutem. Sollicitum illam & continuam cogitationem homo ad omnia sua negotia secum adferat. Atq; hæc est tertia illa pars, ad quam hortatur nos Propheta, cum vult nos sollicitos ambulare cum Deo. *Indicabo, inquit, sibi, o homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat a te: vix, facere iudicium, diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.*

Hæc itaque, mi frater, primariae virtutes huius vita coelestis sunt: hi sunt flores huius Paradisi, hæc stellæ huius cœli: & hæc est imago reformata & renouata ad similitudinem Christi. Debet enim talis esse vita Christianorum, ut sit exemplum sanctitatis, cognitionis mutus, lux mundi, argumentum & testimonium fidei, speculum in quo relucat gloria Dei, multò clarus, quam in alijs creaturis: sicut hoc significauit Propheta Esaia, quando dixit: *Et vocabuntur in ea fortis iustitia, plantatio Domini ad glorificandum.*

D E D V O D E C I M P R A E C I P V I S
Budis, quibus seruus Dei potissimum debet
incumbere.

CAPUT IV.

Quoniam multi cupiunt primaria vita spirituualis capita secum semper circumferre: plancuit ad finem huius partis principalia quedam adiucere, quæ seruus Dei debet facere, quedam etiā, à quib; præcipue debet absinere, ut in hoc breui sum-

mario, quasi in catalogo videat, quid officium requirit.

Primum igitur eorum, quæ facienda sunt illud est, nimirum, ut semper Deū sibi ob oculos statuat, temperq; in illius præsencia versetur: est enim res manifestissima, secundum doctrinā Sanctorum, nunquam hominem moueri ad aliquid agendum, quod Deo gratum est, nisi ab eo præueniatur, nisi prius ab ipso Deo moueat, & intus tangatur. Quod si hoc nequeat homo facere continuè, saltem sèpius in die, & sèpius in nocte eleuet cor suum ad Deum, brevibus & humilibus, deuotis, orationibus, atq; suspiris, eis temper implorans auxilium & amorem, tanquam ille, quin nihil potest sine ope diuina.

Secundum: Quacunque ex re, quam audit, videt, aut legit, aliquam semper deuotā, & ad amorem inflammantem eruat considerationem, quia cum poret creare, & sustentare in se dulcem illum panem cœlestis mellis; hoc est, amoris diuini, tanquam apis, quæ simile ex singulis floribus aliquid legit, quod fauus implet & aliae aetate aget. Adeò ut quemadmodum magnus ignis conuertit in ignem quidquid in illū coniicitur, Aliud, etiam si aqua sit, aut ferrum: sic pariter cor eius amoris diuini flamma accensum ardere debet, ut omnia quæ in mundo reperiuntur, illi sint materia & stimuli amoris, quinque etiam sint qualitatibus.

Tertium est: Si quando homo ceciderit in defectū & dilatationem cordis, non exanimetur, nec sub onere deficit: sed humili & deuota conuersione ad Dominum reuertatur, agnoscens sumam suā misericordiam, & diuinæ misericordia magnitudinem, & faciens quantum ex parte sua poterit, ut quā primū ad pristinū statum redeat, & in via semel incepta progediatur.

Quartum: Ut omnibus in actionibus suis id agat, ut adhuc puritas intentionis. Quamobrem oportet, ut diligenter examinet cuncta sua opera, verba, & cogitationes: obseruetque diligenter, quæ sua in singulis est intentio, id curans, ut ea semper rectificetur & dirigatur, ut tendat ad gloriam Dei, non semel tantū in die, sed quoties notum aliquod opus est auspiciatur.

Quintum: Ut semper armatus incedat, etiā tempore pacis, & preparatus ad excipiendum cum humilitate & mansuetudine omnia, quæ ingruere possunt, aduersa, sive licet subitanea & improuisa. Etenim ira, quamvis aliquando utilis est, raro tamē habet bonum exitum, semperq; conscientia relinquit post se scrupulū & timorem, an modum excellerit, an non &c. Ita ut ira sit vna carum passionū, sine qua minori cum præiudicio potest fertus Dei crescere, & in perfectione vitæ augeri. Quare dubium nō est, quin qui passionem hanc deuinceret, in magna semper pace viueret.

Sextum: Si non sit aut Paterfamilias, aut Prelatus nūquam ad alterius defectus respiciat, sed suos semper obseruet. Prius enim semper secum adfert indignationē, superbiam, iudicium temerariū, inquietudine conscientia, zelum indiscretū, aliaq; plura, quæ cor hominis cōturbant: posterius verò confusione parit propriæ conscientie, humilitatem, timorem Dei, & cordis tranquillitatem.

Septimum: Ut nō tantum anima, sed & corpore quā longissimè ab sit ab omnib; reb; trāsitoris, & ad Deū ex toto cor defugiat: quātū enim studiosius in hoc se exercebit, tanto minus de homine habebit: tantoq; amplius de Deo participabit: qui enim amat trāsitoria, etiā cum ijs transit: qui autē cor suum in Deo fixū habet, etiā illius firmitudinis & stabilitatis erit particeps. Cœuet etiam sibi à multis negotijs, si sunt immoderata, etiam si mala nō sint: distrahit enim cor, nec permittunt illud in Deo perfecte quiescere.

Octa-

VIII. Octauum: Ut semper sibi ob oculos statuat vitam Christi: in eius sanctissima passione, conuersatione, doctrina, laboribus, & afflictionibus, quantum potest, mediteret, vt possit eius tam illuvia exempla virtutum imitari: humilitatis nimis, charitatis, misericordiae, obedientiae, paupertatis, aperitatis, & contemptus mundi, amoris nostrae salutis, sicut initio huius libri diximus.

IX. Nonum: Laboret semper pro viribus suis, vt propriam abneget voluntatem, resignans illam in manus Dei, non alteri, atq; faciunt illi, qui beneficium aliquod Ecclesiasticum alteri resignat: ita vt in se voluntas propria planè sit mortua, & vivat voluntas Dei, vt non regnet ipse, sed Deus in ipso. Debet autem hoc fieri in quacunq; re aduersa vel prospera, tristi vel lęta, dulci vel amara, &c.

X. Decimum: Ut in omni sua tribulatione, cogitationibus & negotiis, humiliter ad Deum recurrat magna cum spe, cum animo & corde filii, cum tam potentem & piūm habeat Patrem: omnia illius commendans prouidentia, accipiens omnia tanquam à manibus ipsius: abiiciens a se omnem fastidiosam, tediumque cogitationem, omnia in finum illius profundens.

XI. Undecimum: Ut gratus sit Domino & largitor omnium beneficiorum perceptorū, eiq; semper agat gratias, tam de paruis, quam de magnis, non tam respiciens ad dona, quam ad dignitatem, affectumque illius, qui dat: non enim minori cum amore dat parua, quam magna.

XII. Duodecimum: Ut magnanimo & generoso spiritu amperet atq; abiiciat a se omnia, q̄e quoquo modo possunt hominē in via perfectionis impedit, siue ea sunt corporalia, siue sunt spiritualia: ut sunt, inordinatus amor aliquarum personarum, libri, studia, conuersationes, exercitia, familiaritates hominum, quam tumuis spirituallium, vbi videbit hęc cor suum perturbare & perfectioni, ad quam totis neruis contendit, impedimento esse.

DE DVO DECIM DEFECTIBVS
sermo Dei magna diligentia vitandis.

CAP V T. V.

M Vlti defectus reperiuntur, qui progressum in vita spirituali impediunt, proptereaq; multi post multos annos idem sunt, qui semper fuerunt: huiusmodi nos duodecim hic recēsēbimus, vt in ijs, rāquam in speculo, possit homo videre suos natus, cauſaſque in suo progreſſu impeditentes cognoscere, atq; hoc modo remedium adhibere.

I. Primus eorum defectus est, cūm homo inordinato conamine ſe applicat ad exercitia & studia exteriora: ideoq; ſepe priuatur vſitationibus & conſolationibus interioribus: nemo enim extra ſe inuenit, quod intra ſe querere debet.

II. Secundus: cūm homo querit inordinatè omnibus esse comis, affabilis, & amicus: hinc enim oritur, vt nequeat ſe ab occupationibus, rebus, & personis ijs abſtinere, cūm erat abſtinendum: atq; hoc modo & tempus amittit, & ſepe deficit in suis exercitijs, hominibus cupiens nimis ſtudiosè ſatisfacere: fitq; ple-

runq; vt quanto magis cupiat placere hominibus, tanto minus placeat Deo.

III. Tertius, cum aliquando minus humilis est coram Deo, ſed audacior, quam par erat: vnde paulatim amittit spiritualem verecundiā, quæ requiriatur, quæque est filia humilitatis, & mater progreſſionis spiritualis.

IV. Quartus: cūm nonnunquam nimis est procaꝝ, & ſeſe nimis inconfideſe negotiis extermi immergit, maiori cum animi impetu, quam iudicio & ratione. Hoc modo perit pax & tranquillitas cordis, dū feruor est nimius, ipſaq; negotia male peraguntur, propter nimia præcipitationem, ſcriptum eſtenim. Qui festinus eſt pedibus, offendit. Oportet igitur in omnib; rebus iudicium ſi maturum, & tranquillum: tale namq; fideliſ amicus eſt, & ſociuſ prudentia.

V. Quintus, cūm ſubinde magna de ſe, deq; ſua virtute præſumit, licer eā non ſatis cognoscari: atq; ideo vna cūm Phariseo clam contemnit alios, & ſe iſi mēliorem arbitratur, perditq; humilitatem, omnium virtutum fundamentum.

VI. Sextus: cūm pronus eſt ad alios iudicandum, aliorumq; facta condemnanda: proinde in charitate reſrigescit: quanto enim magis exaggeſat aliorum mala, tanto magis acuit gladium, quo charitatem oppugnat, quæ quidem augetur bona opinione, quam de proximo habemus.

VII. Septimus: cūm magnam amoris ſuī partem fixam retinet in rebus tranſitorijs, & proinde plurimum languit in amore diuino.

VIII. Octauum: cūm valde tepidus & ignavus eſt in exercitijs orationum, incipiens ea cum pigritia, procedens in ijs cum negligētia, & finiens ſine vlo fructu: quare ſe p̄fīſimē diuinis vſitationibus & augmento deuotionis deſtituitur.

IX. Nonus: cūm admodū lentoſ eſt & neſligens circa propriam mortificationem, & vitoria ſuīpſius: vnde oritur, vt Deo viuere nequeat, qui viuit ſibi pſi, & minus in Deum potest transformari, qui in ſeipſo non eſt mortificatus.

X. Decimus: cūm in ſeipſo non eſt collectus, ſed plānē distractus, & ſenſibus diſſipatus: quare homo iſte nec tantum de ſeipſo cognoscit, quantum ſcire debet: nec ſe contemnere nouit, nec examinare, ſicut debet.

XI. Undecimus: cūm nimius eſt ſuīpſius, & ſuā voluntatis propriæ amicus, propriq; commodi ſtudioſus: quamobrem non potest ſeipſum abnegare, nec Crucem ſuam tollere, nec mortificare ſuam natūrā: atq; ita ad perfectionem vita Euangelica non potest attingere.

XII. Duodecimus: cūm leuis eſt & inconfidens in bonis propositis: mutans ea facile, & quacunq; occaſione, quæ offerit: vnde oritur, vt deficiente perſeuerantia, quæ ſola opus ad finem perducit, omne tempus conſumat, in incipiendo: nec proficiat in vita ſpirituali, Atque hęc cauſa eſt, cur aliqui inueniuntur, ſicut vites illaꝝ quæ quidem quorūm ſi u.

Etum proferunt, ſed nunquam, aut raro matu-
rum.

FINIS LIBRI QVARTI.

MEMO.